

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ
AYLIK YAYIN ORGANI

İKTİSAT DERGİSİ

ŞUBAT 1967

SAYI 32

CİLT - 6

250 KURUŞ

İKTİSAT DERGİSİ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR

İktisaden zayıf bir millet fakrû sefaletten kurtulmaz; Kuvvetli bir medeniyete, refah ve saadete kavuşamaz; İctimai ve Siyasî felâketlerden yakasını kurtaramaz.
K. ATATÜRK

C İ L T : VI

S A Y I : 32

Ş U B A T 1967

Fiatı : 2.5 T.L.

Yıllık: 30-6 Aylık: 15 TL.

Sahibi : Cemiyet Adına OKTAY EMED

Yazı İşleri Müdürü : NİHAT BATUR

İdare Müdürü : FARUK ÇEHRELİ

İdare Yeri : Tünel Galip Dede Cad. No. 48/1

Telefon : 44 04 36

Basıldığı yer : YENİLİK BASIMEVİ

YAZI HEYETİ :

İstanbul

Fazlı AYVERDİ
Nihat BATUR
Solmaz BURAL
Faruk ÇEHRELİ
Alpay ERDOĞAN
Zeki ERGİNSU
Şemseddin GÜLER
Atalay ŞAHİNOĞLU
Rıdvan YÜKSELEN

Ankara

İmren AYKUT
Oktay EMED
Hamdi MEHTER
Fahrettin TUNÇÖZ
Meliha TURKAN

İÇİNDEKİLER

2. Derginin Sesi ***
3. Ekonomik Durum Şemseddin GÜLER
6. Ayın Ekonomik Olayları Faruk ÇEHRELİ
10. Batı Ekonomilerinde
Gelişmeler Dr. Erol MANİSALIOĞLU
12. Yeni İthalât Rejimi ve 18. Kota Faruk ÇEHRELİ
16. Sevk ve İdare Problemleri Yıldırım KILKIŞ
20. Kıdem Tazminatı ve
Uygulanışı Dr. Nazif KUYUCUKLU
23. İhracatımızda Bir Problem Halûk BORAN
28. Sosyal Sigortalar Kurumu ... Sabahattin FINDIKOĞLU
34. Ücretlerinden Şikâyet Eden
Personel Yıldırım KILKIŞ
36. 1967 Yıl Bütçesi Orhan BULDAÇ

Derginin Sesi !..

Sevgili ve Değerli Okuyucularımız

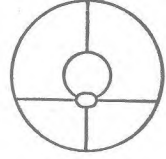
Her geçen gün adedi biraz daha artan bir iktisatlılar gurubu memleketin ana davası olan, günlük yaşayışımızın arızı dertlerine çare bulmak üzere Cemiyetimiz etrafında çığ gibi toplanıyorlar. Hatta, bununla da kalmayıp bulundukları vilâyetlerde merkeze bağlı şubeler açarak çalışmalarımıza kuvvet katıyorlar. Daha dün fakültemizin 30 ncü kuruluş yıldönümünü kutlamamıza rağmen Ankara şubemize ilâve olarak, bir ay içinde, Adana ve İzmit Şubelerini açtık. Oralarda bir araya gelen mezunlarımız bölgenin iktisadi kalkınmasına ışık tutacak çalışmalarına başladılar. Bu çalışmaları Dergimiz ya özel sayı veya makale olarak kıymetlendirerek sizlerin istifadelerine sunacaktır. Önümüzdeki günlerde Karabükte, Bursa'da açılacak şubelerde de bu yolda çalışmalara başlanacak memleketin iktisadi kalkınmasına faydalı olacak metot ve tavsiyeler üzerinde durulacaktır. Şu anda, Ankara Şubemiz değerli yönetim kadrosuyla günün ekonomik meselelerini ele alarak konferanslar vermektedir. Ayrıca, 30 yılda İktisat Fakültesi ve mezunlara isimli bir Armağan çalışmalarına da başlanılmıştır. Dergimiz imkân nisbetinde konferans metinlerini temin ederek Ankara dışında bulunan okurlarına da sunmaya çalışacaktır. Ayrıca, hazırlanacak Armağana yardımcı olacak kıymetli yazılarınızı da bu işle ilgili komisyona ulaştırmaya amadedir. Armağana seçilecek konular yakında Dergimiz kanaliyle bütün okurlarımıza duyurulacaktır.

Bu arada gerek abone olarak, gerek yazılarımızla kıymetlendirdiğimiz Dergimizde gördüğünüz kusurlar olursa bunları bize duyurmanızı rica ediyoruz. Tenkitleriniz bize ayrı kuvvet verecek, çalışmalarımızı hızlandıracak gibi istikametimizi tayinde de müessir olacaktır.

Gayemiz, 32 sayıdır bozmadan muhafaza ettiğimiz ciddi tutumumuzu devam ettirmek; ilmi metot ve esaslarla yurt kalkınmasına ve millî ekonomiye hizmettir.

Saygılarımızla
İKTİSAT DERGİSİ

Ekonomik Durum

Şemseddin GÜLER

1967 yılı bütçesinin Mecliste görüşülmesinin son günlerindeyiz. Bilindiği gibi bütçeler, onu hazırlayan hükümetlerin birer icraat vaadidir. Bu itibarla ulaşmak istenilen hedeflerin ilmi yönden tenkidi oldukça imkânsızdır. Ancak hedefler ne olursa olsun; bunlara ulaşmak için seçilen yolların uygunluk derecesi ve bunların kendi aralarında gösterilen hedeflerle gösterdikleri çelişmeler ilmi yönden bizler için üzerinde durulmağa değer konulardır.

Bu yönden 1967 bütçesini eleştirdiğimizde bunda bir önceki yıla nazaran vergi gelirlerinde % 23, vergi dışı gelirlerinde % 16, ve özel gelirlerde % 3,6 oranında bir artış olacağı tasarlanmıştır. Evde yapılan bu hesaplar, çarşıdakilere de uyduğu takdirde 1967 yılı bütçesinin açığı, istikrazla kapanacağı öngörülen 500 milyon liradan ibaret kalacaktır.

Ancak eski yıl hesaplarına baktığımızda bütçelerimizin bir önceki yıla kıyasla artan bir açık vermek suretile sonuçlandığını görmekteyiz. Gelir tahminlerinin yüksek tutulmasından ileri gelen bu açıklar (Milyon lira olarak) son üç yıl için şöyledir:

Açık bölümleri	1964	1965	1966
Kamu kesimi genel gider dengesinde	613	900	1.200
Hazine açıkları	1.708	2.605	2.598
Kamu kesimindeki (İşletmecî kurumlar)	2	371	499

Yukardaki durum bütçelerimizin denkliliğini, gelir tahminlerimizle kapatacığımızı açıkça göstermektedir. Bu itibarla ekonomik faaliyetlerimizin sağlığı gelişmeler sayesinde önümüzdeki malî yıl için 1966 yılına nazaran % 23 fazla gelir sağlamanın hayal olduğunu söylemek, bir kehanet olmasa gerek.

O halde 1967 yılının bilinen ve bilinmeyen bütçe açıkları nasıl kapanacaktır? Tasarıda «Vergi mevzuatında gelir artırıcı yönden yapılacak islahat» ile gelir tahminleriyle giderler arasındaki açığın kapatılacağı ifade edilmekle beraber, vatan-daşın zaten kaçık keyfini daha da kaçırmamak için, hangi vergilere ve ne nisbette zam yapılacağı belirtilmemiştir. Lâkin iktisatçı ve maliyeci yazarlar, çeşitli gelir kaynaklarını bir önceki yıla nazaran bu yıl için artış yüzdelelerini hesaplayarak ve memleketin ekonomik realitele-

rini gözönünde bulundurarak, kötü talî kuşunun hangi dallara konacağını önce- den tahmin etmiş bulunuyorlar.

Bu yönden yapılan hesaplara göre 1967 bütçesinin İthalât Damga Resminde % 110, Tekel İdaresi Safî Hasılatında % 40, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergi- sinde % 32 ve Akaryakıt İstihsal Vergisi- nde % 15 oranında artış tesbit edilmiş ve geliri arttırıcı islahatın bunlara ait mev- zuatta olacağı kanaatini uyandırmıştır.

Teknik elemanlar konuyu kendi ara- larında tartışırken vatandaş, Ocak a- yının son gecesi Şubat aylığını ilk def'a zamlı alımın hayalî içinde uykuya dal- dı. Telsizler sabaha kadar çalıştı ve Tekel maddelerine uygulanacak yeni fiyat- ları vatan sathının en ücra köşelerine ka- dar yıldırım sür'at ile yaydı. Sabahın er- ken saatlerinde, kendi tütücüsüne ilk ödemeyi yapmak için yaklaşan sabit ge- lirli vatandaş, aylardan beri bekleyipte avans suretile kavuşabildiği mütevazî zammın aylık tutarının dörtte birinin bu zamlarla elinden uçup gittiğini öğrenince elbetteki üzülmüştür.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi Te- kel İdaresi Safî Hasılatına bu yıl % 40 oranında bir ekleme yapılmıştır. Bunun tekabül ettiği meblâğ 317.134.680.- T.L. dir. İktisadî realitelerin ve istatistiklerin ifadesine göre, Tekel maddelerine yapı- lan zamların bidayette umulan randıma- nı vermediği merkezindedir. Çeşit değış- tirme, düşük kalitelere dönme veya is- tihlâkten vaz geçme veyahutta bunu a- zaltma gibi karşı tedbirlerle talebin düş- mesi, bu alanda hesaplanan gelir fazlası- nı hiç olmazsa bir süre için farazî kıla- caktır.

İdare ettikleri halk tarafından büyük nisbette ve serbestçe değıştirilmesi müm- kün olan iktidarlar, dahilden veya hariç- ten büyük istihsal faaliyetlerinde bulun-

mak ve milletlerine daima yeni ve daha fazla menfaatler sağlamak mecburiyetin- de kalırlar. Bu gayeyi gerçekleştirmek için amme giderlerini geniş tutmak te- mayülünden iktidarların kurtulamadık- ları bir gerçektir. Ancak bütçenin hazır- lanması sırasında gelirlerin hayalî bir ta- kım kabarık rakamlara dayandırılmama- sı ve açıkların da yeni vergi ve zamlarla kapatılmaması kendi menfaatleri icabı- dır. Zira bunların tevlit edeceği yara, iler- de asgarî fonksiyonun dahi gerçekleş- mesini engellemektedir.

Zamanımızda, bütün istihsal, inkisam ve istihlâk vetirelerine fiyatlar hakim ol- duğundan, ekonomik alanda yaşayan her- kesin alım kabiliyeti, yani maddî hayat durumu fiyatlarla, yahut fiyat farklarına bağlıdır. Hakiki satın alma kabiliyeti fi- yatlara tabîdir ve eğer gelir de bir fiyat veyahut fiyata bağlı bir hadise olarak kabul edilirse sosyal hasıladan ferd ba- şına düşen hissenin de yine fiyat muna- sebetleriyle taayyün ettiği meydana çıkar. Bu itibarla Hükümet Tekel maddelerinin satış fiyatını dilediği gibi, ihtiyarî bir surette tayin edebileceğini düşünüyorsa, bunun doğruluğunu kabule imkân yok- tur. Gerçi tekelcinin tek taraflı olarak tesbit ettiği fiyatlar üzerinde münakaşa caiz değıldir. Lâkin fiyat konulurken, ta- lep şartları ile istihsal değıerini gözönün- de bulundurmamak gerekir.

Binaenaleyh tekel maddelerine yapı- lan zamlar dolayısıyla kararlaştırılan fi- yatların adil olup olmadığını, istihsal de- ğeri ile talep şartlarına uyup uymadığı- nı ileride daha rahatlıkla tesbit edeceğiz.

Sonuç: 1966 yılı içinde tahıla yapılan zam, müteahhitlere işin başında verilen avansın % 10 dan % 25 e çıkarılması, orduya verilen ek ödenek, 'Hazinesin Merkez Bankasından aldığı kısa vadeli avansın % 5 den % 10 a çıkarılması sebe- bile emisyon miktarı görölmedik bir se-

viyeye ulaşmış ve fiyat hareketleriyle ilgili endekslerde yükselmeler başlamıştır. Bu itibarla 1967 bütçe yılına iyi bir ortamda girildiğini kabul etmek oldukça güçtür. Yeni bütçenin vergi mevzuatında gelir artırıcı yönden yapılacak islahat ile beslenmesi dolayısıyla vasıtalı vergiler üzerinde yapılacak operasyon bu bütçeye bir taraftan gelir sağlarken diğer taraftan fiyatların artışına da sebep olacağı

aşıkardır. Bu halin sosyal adaletle bağdaşamaması halinden başka sanayi mamul fiyatlarına olan etkisi bakımından dış ticaret dengesini de kötü durumdan daha kötü duruma sokacaktır..

Her şeye rağmen 1967 malî yılının denk bir bütçe ile enflasyonsuz ve istikrar içinde arzulanan kalkınma seviyesinde sosyal adalet dengesi sağlanarak sonuçlanmasını temenni ederiz.

Dergiye
Abone
Olunuz

Ayın Ekonomik Olayları

Hazırlayan: Faruk ÇEHRELİ

1. SERMAYE PİYASASI KANUNUNUN MARTTA ÇIKMASI BEKLENİYOR.

Memleketimizde Sermaye Piyasasının biran önce kurulabilmesi için Büyük Millet Meclisine verilen kanun tasarısının öncelik ve ivedilikle çıkarılması konusunda Türkiye Odalar Birliği yetkilileri, Parlamento üyeleriyle temaslarını sıklaştırmışlardır.

Bu hususta bilgilerini aldığımız Parlemonto üyeleri, Türkiye Odalar Birliği yetyetkilileriyle görüşmelerin (Verimli olduğunu bildirmişler ve **özet olarak şöyle** demişlerdir:

Bugünkü Türkiye'mizde bir sermaye piyasasının kurulması artık bir zaruret halini almıştır. Meclis içinde gerekli teşebbüslerde bulunulacak ve ilgili kanun tasarısının biran önce kanunlaşması için yardımcı olacaktır.

İktisadi kalkınma devresine girmiş bulunan memleketimizde sermaye piyasası muhakkak ki, Türk ekonomisinin kalkınmasında büyük bir yardımcı olacaktır. Ve küçük tasarrufların yatırıma yönelmesi bunlardan azami istifade edilmesi ise hükümet programında bile vardır.

Öte yandan kesin olmamakla beraber, sermaye piyasası kanun tasarısının en geç Mart 1966 ayı sonuna kadar kanunlaşacağına yetkililer kesinlikle inanmakta ve en büyük desteği de Parlemonto üyelerinden görececeklerini açıklamaktadırlar.

2. PETROL BORU HATTI TÖRENLE İŞLETMEYE GİRDİ.

200 Milyonluk hisse senedi halka dağıtılacak.

İskenderun ham petrol boru hattı dün törenle işletmeye açılmıştır.

Batman - İskenderun ham petrol boru hattının hizmete açılışı dolayısıyla Adana'ya gelen Türkiye petroleri A. O. Genel Müdürü Turgut Gülez (Boru hattı hisse senetlerinin % 49'unun halka satılacağını) açıklamıştır.

(İstediğimiz, dar gelirli vatandaşların korunmasıdır.) diyen Gülez, boru hattı ile ilgili olarak kurulacak şirketin sermayesinin tahminen 400 milyon lira olacağını söylemiştir.

Boru hattı şirketinin kurulması konusunda bir bilirkişi heyetinin çalışaca-

ğını belirten TPAO Genel Müdürü sözleşme ile devamlı şu bilgiyi vermiştir.

(Boru hattının değeri konusunda bilirkişi heyetinin raporunu bekliyoruz. Heyetin çalışmasını bu hafta sonunda tamamlayacağı tahmin olunuyor. Kurulacak şirketin statüsü de hazırlanmış bulunmaktadır.

Şirketin hisse senetleri bin liradan 50 bin liraya kadar olacaktır. Beş yıl sonunda konvertibile (değiştirme) hakkı da sağlanacaktır. Temettü miktarı ise yüzde 10 ilâ 12 arasında değişecektir.

50 bin lira üzerindeki hisse senetlerinin satışı idare meclisinin kararı ile olacaktır.

Bir aile içinde beş nüfus varsa, bu beş nüfusta ayrı ayrı hisse senedi alabilecektir.

Tahminen 200 milyon liralık hisse senedi halka satılacaktır. Yalnız memurlar için hisse senedi alabilmeleri konusunda dört taksit hakkı tanınmıştır.)

Boru hattı hisse senetlerinin (garantili bir yatırım) olduğunu da kaydeden TPAO Genel Müdürü Gülez, (daha şimdiden yurdun dört köşesinden hisse senedi alabilmek için çeşitli meslek mensupları müracaat etmektedir) demiştir.

Bir basın mensubunun sorusu üzerine, (Petrol konusunda meclis araştırması) ile ilgili olarak gerekli hazırlıkların yapıldığını, komisyon üyelerine dağılmak üzere (Türkiye'de petrol) adlı bir rapor hazırladığını da ifade eden Gülez (Objektif bir görüşle yazılan bu rapor başına da açıklanacaktır.) demiştir.

Turgut Gülez (TPAO'nun şu andaki durumu nedir?) şeklindeki diğer bir soruya da (sermayemiz 500 milyon liradır. Ama bu rakam yeraltı kaynaklarımızla

birlikte 2 Milyar lirayı bulmaktadır. Cevabını vermiştir.

Hampetrol boru hattının açılış töreninde T.P.A.O. Genel Müdürünün yaptığı konuşma:

DÖRTYOL - BATMAN — İskenderun hampetrol boru hattının açılış töreninde bir konuşma yapan Türkiye Petrolleri A.O. Genel Müdürü Turgut Y. Gülez tesisler hakkında teknik bilgiler vermiş ve (Boru hattının Türkiye'de petrol arama faaliyetini teşvik edeceği kanaatindeyiz. Günde 10 bin ton taşıma kapasitesi olan tesisin gelecek yıllarda günde 6 bin ton daha taşıyacağı kuvvetle muhtemeldir.) demiştir.

TPAO Genel Müdürü sermaye ve kâr emniyeti bakımından halkımıza güven verebilecek niteliği olan millet parası ile kurulan bu tesislerin yurdumuza hayırlı hizmetler göreceğinden emin olduğunu belirtmiştir.

3. YENİ GÜMRÜK KANUNU TASARISI MİLLET MECLİSİ KARMA KOMİSYONUNDA.

Yeni tasarı gümrük mevzuatındaki şikâyetleri ortadan kaldıracak ve kaçakçılığı önleyecek tedbirler öngörüyor.

Yeni gümrük kanunu tasarısı, Millet Meclisi Geçici Karma Komisyonu tarafından ele alınmıştır. Yeni tasarı gümrük mevzuatında yıllardır devam eden çeşitli şikâyetleri ortadan kaldırma amacını gütmekte, özellikle Avrupa'da olduğu gibi bayram ve yılbaşlarında gönderilecek hediyelik eşyalardan gümrük alınmaması ve kaçakçılığı önlemek için yeni hükümler getirmekte para ve hapis cezası koymaktadır. Kırtasiyeciliğin ve zaman israfının önlenmesi için giriş beyan-nameleri mükellefler tarafından, vergi tahakkuku da yapılmış olarak verilecektir. Noksanlık veya fazlalık ilerde kon-

trol edilecek, kontrol şekli böylece tamamen beyan üzerinde yapılacaktır.

Gümrük kapılarında eşyaların birer birer kontrolü de tarihe karışacak, bu işlem sadece bavul, sandık ve kap üzerinden yapılacaktır. Gümrük vergisinin ödenmesinde de ithalatçılara büyük kolaylıklar sağlanacak, banka teminat mektubu, borç senedi nakit gibi kabul edilecektir.

MUAFİYETLER

Posta yolu ile gelen ticarî eşya, diğer gümrük kapılarına gelmiş gibi muamele görecektir. Türkiye'den evlenmek üzere yurt dışına gidenlerle evlenmeye gelenlere gümrüklerde muafiyet tanınmıştır. Bunların getirip götürecekleri eşya, gümrük resmine tabi tutulmamıştır. Cumhurbaşkanları ve Cumhurbaşkanının beraberinde yurt dışına giden veya gelenler, diplomatik hüviyete sahip kişiler davetli olarak Türkiye'ye gelen kimseler beyanname doldurmaktan muaf tutulmuştur. Bu şahıslar, sadece gümrüğe bir mektupla beraberindeki eşyayı bildireceklerdir. Gizliliği Millî Savunma Bakanlığına gümrüğe bildirilen kurye çantaları veya harp gemileri, askeri uçaklar misafir harp gemileri veya uçakları da gümrük murakabesinden muaf tutulmuştur.

Türkiye'de yabancıların kuracağı rafineri, kimya ve montaj sanayi tesisleriyle ilgili eşyanın özel antrepolardaki muamelesi gene Bakanlar Kurulu kararı na bırakılmıştır.

Gümrüğe gelen eşyanın gümrük vergisi, ödendiği güncü kıymeti üzerinden tahakkuk ettirilecektir. Gümrükteki eşyaları için eksik beyanda bulunanlar 5 bin liraya kadar para cezasına çarptırılacaktır.

Gazete dergi paketlerinin içinde gönderilen gümrüğe tabi eşyadan normal vergisinin üç misli ceza alınacaktır. Gümrüğe manifesto etmeden aşmağa çalışan arabaların sürücü veya sorumlularına da 200-5000 lira arasında para cezası verilecek, ayrıca 2 yıla kadar hapis cezası hükmolunacaktır.

4. GENEL BÜTÇE HÜKÜMET TEKLİFİNDEN 109 MİLYON LİRA FAZLAYA BAĞLANDI

Karma Bütçe ve plân Komisyonu Başkanı İsmet Sezgin, dün yaptığı basın toplantısında genel bütçenin hükümet teklifine nazaran artmış olduğunu, 18 Milyar 704 milyon 058 bin 695 lira olarak komisyonumuza gelen hükümet teklifi 109 milyon 430 bin 665 lira fazlasıyla 18 Milyar 813 milyon 489 bin 260 liraya ulaşmış; ayrıca, katma bütçelere kendi gelirlerinden karşılamak üzere, 12 Milyon 342 bin 544 liralık bir ilâve yapılmış, böylelikle, konsolide bütçe ilâveleri 121 milyon 773 bin 109 lirayı bulmuştur.» demiş ve aşağıdaki değişiklikleri sözlerine ilâve etmiştir.

GENEL BÜTÇE TASARISINDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER.

«1967 malî yılı genel bütçe tasarısında komisyonumuzca yapılan değişiklikler şöyledir.

Cari harcamalarda 34.432.078 liralık bir indirme, yatırım harcamalarında 59.619.801 liralık ve sermaye teşkili ve transfer harcamalarında da keza 85.242.942 liralık bir ilâve yapılmıştır.

Buna göre 18.704.058.695 lira olarak komisyonumuza gelen hükümet teklifine nazaran genel bütçe 109.430.665 lira fazlası ile 18.813.489.260 liraya ulaşmıştır. Ayrıca katma bütçelere kendi gelir-

lerinden karşılamak üzere 12.342.544 lira-
lık bir ilâve yapılmıştır. Böylelikle kon-
solide bütçe ilâveleri 121.773.109 lirayı
bulmuştur.»

ÖNEMLİ İLÂVELER

Komisyonumuzca yapılan ilâvelerin önemlilerini şöyle özetlemek mümkün-
dür. 40.000.000 lira karayolları, 15.000.000
lira köy yolları, 10 milyon lira köy içme-
suları, 14.000.000 lira civarında Milli E-
ğitim Bakanlığı ile Üniversiteler, 11.000.
000 lira Jandarma Gn. Kumandanlığı ile
Emniyet Genel Müdürlüğü, 8.500.000 lira
İmar ve İskân Bakanlığı üçer milyon li-
ra civarında da Sağlık Bakanlığı ile Di-
yanet İşleri Bakanlığı bütçelerine yapı-
lan ilâvelerdir.

5. İNTRABANK'IN KURTARILMASI- NA ÇALIŞILIYOR.

İflâs ettiği bildirilen İntrabank'ın on
iki müdürünün taşınır ve taşınmaz bü-
tün özel mallarına haciz konmuştur.

Lübnan Ticaret Mahkemesi, müdür-
leri şahsen sorumlu tuttuğunu belirtmiş
ve muamelelerinin devamı sırasında ihti-

yati tedbir olmak üzere yetkililerin özel
mallarına el konulacağını açıklamıştı.

İyi haber alan kaynaklara göre, ban-
ka, bu karara itiraz edecektir. Lübnan
resmî haber ajansı mahkeme kararının
«bölgesel» olduğunu yani Lübnan'da uy-
gulanabileceğini bildirmiştir.

Bankanın, bu gün parlamentoda gö-
rüşülen yeni bir kanun yardımı ile kur-
tarılabilmesi ihtimali vardır. Mali çev-
reler ise, durumdan ümitsizdir. Banka-
nın 90 milyon lira civarında açığı vardır.
Bankanın borçlarını ödemek için süre
isteği reddedilmiş mahkeme bankanın
hesablarında bir çok kereler tahrifat
yapıldığını yönetimde uygunsuzluklar ol-
duğunu ve başkan yardımcısı Yusuf Bey-
dan'ın masraflarla ilgili yolsuzluklara gi-
riştiğini açıklamıştır.

Banka, kapandıktan sonra ortadan
kaybolan Beyda'nın Brezilya'da saklandı-
ğı söylenmektedir.

Kanun tasarısı ödemeleri durduran
fakat henüz tam anlamı ile müflis duru-
muna geçmeyen bankaya hükümetin yar-
dım etmesini öngörmektedir.

DERGİYE

ABONE

OLUNUZ

Batı Ekonomilerinde Görülen Yeni Gelişmeler

Dr. Erol MANİSALIOĞLU

Batı ekonomilerinde ortaya çıkan iktisadî guruplaşmalar bu ülkelerde yeni eğilimlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Sözüni edeceğim yeni eğilimleri sadece iktisadî guruplaşmalara bağlamak hatalı olur. Ortak Pazar (E.E.C.), E.F.T.A. gibi iktisadî guruplaşmalara paralel olarak, bu ülkelerin Dünya pazarlarındaki rekabeti de, ülkelerin iç ekonomik politikaları bakımından yeni gelişmelerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur

Altılar bir araya gelip Ortak Pazar'ı kurdukları zaman piyasa ekonomisi bakımından daha etkin bir ortam yaratmışlardı. Yani, siyasî sınırlara bağlı olan iktisadî sınırlar gevşetilmiş, piyasa ekonomisinin işlemesine daha uygun bir ortam meydana getirilmişti. Bu uygun ortam sadece Altılar'ın aralarındaki ilişkiler bakımından değil, aynı zamanda Altılar'ın diğer ekonomilerle ilişkileri bakımından da çok önemli idi. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve Doğu Bloku ile rekabet bakımından daha avantajlı bir durum yaratılmıştı.

Ortak Pazar'ın diğer iktisadî guruplara karşı durumu bugün, eskisinden daha kuvvetli olmakla birlikte, pazar içinde

görülen gelişmeler, başlangıçta ümit edildenden çok çok ayrı bir özelliktedir. İktisadî üniteler arasında olması istenen rekabet siyasî üniteler arasında şiddetlenmiş ve firmalar yerine devletler aralarında kırıncı bir şekilde yarışmaya başlamışlardır. Özellikle Fransa kendisini bazı branşlarda zayıf hissettiğinden, bu branşlarda devlet kontrolüne ve tekeline girişmiştir. (Örneğin, otomobil ve enerji kesimleri)

Bu eğilimin, sadece Ortak Pazar ülkeleri arasında, pazar içi ilişkiler bakımından ortaya çıktığı söylenemez. Dünya pazarlarında rekabet de, özellikle ağır sanayide ve ileri derecede teknik gerektiren endüstri dallarında, devletleri başlıca iki yolda hareket etmeğe zorlanmaktadır:

- a) Endirekt birleştirme (örneğin, İngiltere'de gemi - yapımı endüstrisinde olduğu gibi)
- b) Direkt birleştirme, veya devletleştirme (İtalya'da enerji, İngiltere'de demir - çelik endüstrilerinde olduğu gibi)

Gerçekten İngiltere'de son bir yıl i-

çinde gerek demir - çelik endüstrisi, gerekse gemi - yapımı endüstrisi yeni gelişmelere sahne olmuştur. Bu gelişmeleri doğuran sebep, her iki kesimin de Dünya piyasalarında içine düştükleri zayıf durumdur. İngiliz demir - çelik endüstrisi, gerek Avrupa, gerekse A.B.D. tröstleri ile boy ölçüşemeyecek bir durumda idi ve aradaki fark da gittikçe açılmaktaydı. Fazla sayıda küçük firmanın bulunuşu, böyle bir durumu ortaya çıkarıyordu. Küçük Firmalar kendi aralarında birleşemediklerine göre tek çıkar yol demir - çelik endüstrisini devletleştirmekti. Geçtiğimiz sonbaharda kabul edilen tasarı ile bu iş gerçekleştirildi. Gemi - yapımı endüstrisinin de durumu demir - çelikten pek farklı değildir. Yine fazla sayıda küçük firmanın bulunması sonucu bu endüstri, değil İngiltere dışından sipariş almak, İngiltere içindeki müşterilerini bile Japonya'ya kaptıracak bir duruma düşmüştür. Hükümet bu durum karşısında, gemi - yapımı sektörünün özelliğinden dola-

yı devletleştirme yoluna gitmemiş, devletin malî yardımı ile bu sektördeki firmaları (m e r g e r) olarak tek bir birim haline getirmeğe çalışmıştır.

Buraya kadar verdiğim örneklerden anlaşılıyor ki, Batı ekonomilerinde yeni diyebileceğimiz bir eğilim ortaya çıkmıştır: büyük tröstlere dayanarak Dünya pazarlarına hakim olma durumuna ilâve olarak devletler, devletleştirme yolu ile bir yandan karşı tröstlerin kendi ekonomilerindeki kontrol kuvvetlerini kırarken diğer yandan da ulusal (daha doğrusu devletin elinde bulunan teşebbüsler) kuruluşlarla Dünya pazarlarına hakim olma yoluna gitmektedirler. Bu eğilime devlet kapitalizminin uluslararası alana çıkma eğilimi demek yanlış olmayacaktır.

Özetlersek, bu eğilime başlıca iki etkenin sebep olduğu görülür: a) iktisadî guruplaşmalarda gurup içindeki rekabet, b) Dünya pazarlarında rekabet.

Yeni İthalât Rejimi ve On Sekizinci Kota Hakkında

Yazan: Faruk ÇEHRELİ

Beş yıllık plânın 1967 yılı programı 800 Milyon Dolar ithalât ve 510 Milyon dolar ihracatı ön görmüştür.

4 AĞUSTOS 1958 tarihinden beri tatbik mevkiine konan istikrar programına uygun olark ithalâtımız Kotalar yolu ile düzenlenmektedir.

4 OCAK 1967 tarih 12495 sayılı resmî gazete ile ilk altı aylık ithalâtımızı düzenleyen 18. Kota ilân edilmiş bulunmaktadır. 1967 programının ön gördüğü ithalâtımızın kaynakları itibari ile dağılımı aşağıdaki şekildedir:

Liberasyon yolu ile yapılacak ithalât 340 Milyon dolar

Tahsisli ithal malları listesinden yapılacak ithalât 240 Milyon dolar.

Anlaşmalı memleketlerde yapılacak ithalât 90 milyon dolar.

Proje kredileri ithalâtı	90 Milyon dolar		
Yabancı sermaye	25 »	»	»
Nato Enfrastrüktür			
ithalâtı	5 »	»	»
Bedelsiz İthalât	10 »	»	»

Yekün 800 » »

1967 yılında ise Liberasyon için 260 Milyon dolar, Tahsisli İthal malları için 225 Milyon dolar, Anlaşmalı memleketler için 80 Milyon dolar ön görülmüştü. 1967 programında Liberasyon yolu ile yapılacak ithalât 80 milyon dolar, Tahsisli ithal mallarında 15 Milyon dolar, anlaşmalı memleketlerden getirilecek mallarda ise 10 milyon dolarlık bir artış görülmektedir.

İlân edilen 18. Kota ile, tahsisli ithal mallarına 125 milyon dolar, liberasyon yolu ile getirilecek mallara 165 milyon dolar tefrik edilmiştir. 18. Kotanın liberasyon yolile getirilecek mallarına ait olan bir numaralı liste özellikle, müsadeye tabi malları içine almaktadır. 225 maddeyi kapsıyan bu listeden ithalât için ilgili bakanlıkların müsadelerini almak gerekmektedir. İki numaralı liberasyon listesi ise 353 adet çeşitli gümrük tarifeli malı ihtiva etmektedir. Bu maddelerin büyük bir kısmı AID yolu ile ithal edilebilir. Ayrıca bu listede bulunan 21 madde çeşitli bakanlıkların müsadeseine tabi tutulmuştur.

Tahsisli ithal malları listesinde 458 adet kota numarası bulunan çeşitli mad-

de ve her maddeyede ayrılmış tahsisler mevcuttur. Bu 458 maddenin 287 adedi sanayicilere tahsis edilmiş bulunmaktadır. Tahsisli ithal malları listesinden ithal edilecek malların bir kısmı bir yıllık olarak tesbit edilmiş olup 18. ve 19. Kotolar için kullanılabileceği açıklanmış bir kısmı ise 6 aylık olduğu ancak bakiyelerinin 19. Kotada kullanılabileceği zikredilmiştir.

AİD yolu ile yapılacak ithalâta ait yönetmelikte neşredilmiştir. Bu husustaki yönetmeliğin sonuna eklenen bir numaralı Liberasyon listesinde, 40 adet çeşitli pozisyonlu mal ithalâtının yapılabileceği açıklanmış ve iki numaralı listede 86 adet maddenin yurda gelebileceği belirtilmiş ve karşılarında da tahsisler dolar olarak gösterilmiştir.

Gene AİD kanalından ithal edilecek tahsisli ithal malları listesinde de 47 madde bulunmaktadır.

Yukarıda zikredilen her üç listede kısım men veya tamamen AİD kanalı içindir.

18. Kotanın getirdiği yenilikler.

1. En büyük değişiklik ve yenilik liberasyon listelerinde yer alan bir çok maddelerin ilgili bakanlıkların müsadese-ne tabi tutulmuş olmasıdır. Henüz alâkalı bakanlıkların hangi şartlar altında döviz tahsisi yapacağı bilinmemektedir. 99 milyon dolarlık sanayici ithal kotalarını takriben 90 milyon doları bakanlıklar emrine verilmiş bulunmaktadır. Bu halin ithalâtçılar ve sanayiciler üzerinde bakanlıkların baskısını artıracak gibi tesbit edilecek şartların bir kısım ithalâtçı ve sanayiciyi bu malları ithal edemez duruma düşürmesinden, fiili inhisarların meydana çıkmasına fırsat vereceğinden korkulmaktadır. Bu durumun menfi neticeleri ilk olarak kauçuk üzerinde kendini göstermiş ve fiatlar yüz kuruş artmıştır. Kauçuk ithalâtının belli başlı fabrikalara bağlanacağı kanaati belirmiştir. Halbuki kauçuk kullanan pek çok firma vardır. Bunların herbirinin ithalâtçı ol-

masına imkân yoktur. Bu gibi imalâthane sahiplerinin çoğu küçük kasabalarda bulunmakta, ve bu küçük müesseseler kauçuğu ithalâtçıdan satın almaktadır.

2. Tahsisli ithal malları listesinde vesaik mukabili ödeme şekline göre yapılacak ithalâttaki % 50 peşin ödemenin munzam teminat şeklinde aracı bankalarca T. Merkez Bankasına intikal ettirilmesi derpiş edilmiştir.

3. 17. ve daha evvelki kotalarda ahenlik ve umumilik prensiplerinin ihlâl edildiğini bilhassa anlaşmalı memleketler kotalarının fert ve zümre menfaatlerine hizmet eder bir duruma geldiğini, özel sektör monopollerinin doğmasına sebep olduğunu görmekte idik. Bu konuyu (Devletçilik ve özel sektör monopolleri) adlı yazımda, dergimizde incelemiş ve düzeltilmesini temenni etmişim. İstanbul Ticaret Odasında, Odalar Birliğinde ve Ticaret Vekâletinde yaptığım bu güzide teşekküllerinde katıldığım çalışmalar neticesi 6/7490 sayılı kararname ile tatbik mevkiine konan ithal rejimi kararının 4 ncü maddesinin 2 nci fıkrasına aşağıdaki hüküm eklenmiştir. (İthalât rejimimizin umumilik prensibi ile bağdaşmayacak şekilde muayen firmalar leyh ve aleyhine ayırıcı işlemler uygulayan memleketlerle ticarî münasebetlerimizin tanzim ve tedbirinde Ticaret Bakanlığınca gerekli tedbirler alınır.)

Ticaret Vekâletinin bu madde hükmünü en geniş şekli ile tatbik ederek kotaların fert ve zümre menfaatlerine hizmet eder duruma düşmemesini sağlamaları temenni olunur.

4. Teminat nispetlerinde en büyük değişiklik 87.06 pozisyonunda yer alan yedek parçalar üzerinde olmuştur. Teminat nisbeti % 125 çıkarıldığı gibi AİD yolu ile yapılacak ithalâttada gene % 125 teminat aranmaktadır. Halbuki evvelce bu nisbet % 30 idi. Anlaşmalı memleketlerden ya-

pılacak ithalâtta da teminat nisbetleri değiştirilmiş olup anlaşmalı memleketler kotasında bulunmasına rağmen umumi kotada liberasyon listelerinde yer alan maddeler için tahsisli mallar teminat nisbetleri değil liberasyon listeleri teminat nisbetleri uygulanacaktır.

5. Mal değişikliği hususu sıkı kayıtlara tabi olacağı anlaşılmaktadır. Evvelce liberasyon listelerinden yapılan ithalâtta mal değişikliği gümrük idarecilerince yerine getirilirdi. İthalât yönetmeliğinin 21 nci maddesinde yer alan mal değişikliği konusu bu kere ithal listelerinde bulunup bulunmadığı, yerli sanayiinin mevcut olup olmadığı, yerli sanayiye zarar verip vermeyeceği, ithal edenin kendi ihtiyacı için getirilmiş olup olmadığı, tahsisi alanın mala nazaran kullanış yerinin aynı olup olmadığı, tahsis gayesine uygun bulunup bulunmadığı gibi hususlar göz önünde tutulmak suretiyle ticaret, maliye, gümrük ve tekeli, sanayi bakanlıkları; Türkiye C. Merkez Bankası ve Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları birliğinin yetkili temsilcilerinden kurulu Ticaret Bakanlığında toplanacak bir komite tarafından tetkik edilip sonuçlandırılacaktır.

6. Birime irca şeklide değiştirilmiş olup birim bedelinin % 50 sinden aşağıya çıkan tahsislerin, asgari bir birimin ithalini temin için bu tahsislerin birleştirilerek mutemet vasıtası ile ithalâtın yapılabilmesi imkân dahiline sokulmuştur.

7. Müsade belgelerinin şartları ağırlaştırılmış olup bu belgeler mevzuu mallara ait teminatların 10 gün içinde yatırılması şartı ilâve edilmiştir.

8. Sanayici ve ithalâtçılarıımıza bir kolaylık temini için AİD yolu ile yapılacak ithalâtta 5.000 \$ dan aşağı kıymetteki tahsislerin serbest kaynaklarımızdan karılanması kabul edilerek AİD yönetmeli-

ğinin 12 nci maddesi buna göre tadil edilmiştir.

18. Kota; umumi prensipler bakımından önemli bir yenilik ve değişiklik getirmemiş olmakla beraber, ithalâtın tahdidi yolunda uzun müddettenberi devam eden ve her kotadan biraz daha kendini hissettiren tutumun, biraz daha arttırılmasını sağlayacak şekilde tanzim edilmiştir. Bilhassa liberasyon yolu ile getirilecek olan malların alâkalı bakanlıkların müsadesine tabi tutulması malın liberasyon listesine konulmasına amil olan fikirle barışamaz halde olduğunu görmekteyim. Esasen kontrollü olan liberasyon tatbikatı bu surette büsbütün güdümlü hale girmektedir. Bunun neticesi yukarıda kauçuk fiatlarında işaret etmiş olduğum yükselmenin bütün diğer bakanlıkların müsadesine bağlı liberasyon listelerinde bulunan mallarda da kendini göstereceği muhakkaktır.

Teminat nisbetlerinin arttırılması, ithalâtı, ithalâtçıların yapamayacağı kapitalist finassiyer mutavassıtların aracılığına baş vurmalarını gerektirecek şekilde sokmaktadır. Bu durumun ise ödenecek faizler yolu ile ithal emteasının fiatlarını arttıracaktır.

Birçok emteanın kotalardan çıkartılmasının veya tahsislerin azaltılmasının millî sanayii korumaktan ileri bir tesir yaratdığı görülmektedir. Dahili sanayii gerek fiyat gerekse kalite bakımından etkileyecek olan ithalâtın bu görevi yapamayacak duruma düştüğü müstehlik aleyhine dahili sanayiinin korunmasının vatan-daşları rahatsız edeceği kanısındayım.

87.06 pozisyonun yedek parça ithalâtına konan tahditlerin yedek parça fiatlarının yükselmesinde büyük bir amil olacağı daha şimdiden kendini hissettirmektedir.

İstihlâk maddelerine 18. kotadan ayrı-

lan tahsisler çok düşüktür. Kotanın % 85 yatırım ve ham maddelere inhisar etmektedir. Bu durum karşısında bu nevi meta için anlaşmalı memleketlere ayrılabilecek payın büyüyeceğine kaniyim. Her gün biraz daha fiatlarını arttıran anlaşmalı memleketlerin daha da yüksek fiatlar teklif edebilecekleri tahmin edilebilir. Bu durum gene müstehlik aleyhine işleyen bir fiyat artışı meydana getirecektir.

İthalâtın gün geçtikçe sıkı tahditlerle bağlanması ithalât talebini daha da arttıracaktır. İthalâtın normal yollarla bes-

lenememesi ithal malları fiyatlarını arttıracığı gibi kaçakçılığın da genişlemesine meydan verecektir. Muhtelif yollarla kaçak olarak yurda sokulan emtianın tahditlere paralel bir seviyede arttığını görmekteyiz. Dahili sanayi memleket ihtiyacına cevap verecek seviyeye gelmeden evvel ve yine bir maddenin dahilinde yapımına başlanmadan yapımı teşvik gayesiyle yapılan tahditlerin mal kaçakçılığını teşvik ettiğini kârlılık derecesi arttıkça mal kaçakçılığının şiddet tedbirleriyle önlenemeyeceğinin nazarı dikkate alınması gerekir.

**Analiz Terazilerinden Kamyon
Basküllerine kadar her çeşit tartı aletleri**

NAN TİCARET

Karaköy Kemeraltı Cad. 35/2

Tel. : 44 80 59 - 44 58 23

Sevk ve İdare Problemleri

Yıldırım KILKIŞ

İşletme İktisadı Enstitüsü
Öğretim Üyesi

GİRİŞ

Çağımızın özelliğini teşkil eden çeşitli ilim dallarındaki gelişmeler, insanoğlunun sistemli, plânlı ve devamlı bir çalışma temposuna uyması, ve bu gidişin yine plânlı ve devamlı bir kontrol sistemi içinde tekâmül etmesi, aslında göze görünmiyen, fakat çok önemli bir fonksiyon'un varlığına bağlıdır. Bu fonksiyon konumuzun başlığını teşkil eden «Sevk ve İdare» fonksiyonudur. Bu fonksiyonun varlığı, elde edilen neticelere göre anlaşılabilir, fakat yokluğu derhal ve şiddetle farkedilir.

Sevk ve idare konusu insan toplumlarını, gaye ve maksatlarına ulaşmaları için gerekli temel davranışla ilgilidir. Bu davranışın tatbik sahası, insan toplumlarının her çeşit faaliyet kollarında yerini almaktadır.

Ferdin kendi çalışması, aile içi münasebetler, iş hayatı, askerlik, politika faaliyetleri, dernek, cemiyet gibi teşekküller, gayelerine varmak için, bilgi ve kabiliyetleri harekete geçirirler. Bunların bir düzen içerisinde yürütülmesi, istenilen neticeyi verecektir. Amma, düzen-siz, karışık ve kontrolsüz hareket eden

unsurlar, ne kadar bilgi ve kabiliyetli olurlarsa olsunlar, elde edilen sonuçlar daima mensup olduğu toplum grubunun aleyhine olacak ve yerine göre huzursuzluk ve zarar getirecektir.

Gaye ve Sevk ve İdare :

Her beşerî toplum grubunun bir gayesi, hedefi olmalıdır. Zaten bu müşterek esas yoksa grubun bir araya gelmesine bir sebep kalmaz. Gayesiz, veya bu gayeleri açıkca ve daima akılda tutmadan yapılan çalışmalar, idarecilik görevini yok yere güçleştirir.

Sevk ve İdare bir ilim midir?

İdarecilik konusunda bu genel açıklamalardan sonra, sevk ve idareciliğin bir ilim olup olmadığına değinmek faydalı olacaktır.

Malûm olduğu üzere ilim, muayyen bir konuda tespit edilmiş, genelleştirilmiş ve sisteme bağlanmış bilgiler topluluğudur. Bu bilgiler objektif, ön hükümlerden ve şahsî tesirlerden âridir.

Bu genel tarifi çerçevesi içinde matematik, fizik veya kimya ilimleri gibi bir idarecilik ilminden bahsetmek müm-

kün değilse de, idarecilik konusunda gün geçtikçe bazı kaideler ve esaslar tespit edilmektedir.

Beşerî unsurun en önemli rolü oynadığı sevk ve idare konusu, beşer tarihi kadar eskidir. İnsanoğlunun bazı gayelere varmak için idarecilik vetirelerine başvurduğu bilinmektedir. Batı Mezopotamya'daki medeniyet seviyesi, ve eski Mısır'ın milâttan evvel 1200 yıllarına uzanan yazıları, insanların teşkilâtlandırılarak çalıştırılmalarına dair bilgilerin mevcudiyetini göstermektedir. Aynı şekilde eski Yunan ve Roma imparatorlukları devlet idaresinde idarecilik bilgilerinin örneklerini vermişlerdir.

Daha yakın çağlara gelirse, 19 uncu asrın birinci yarısında İngiltere'de Kembridge Üniversitesinde matematik profesörü olan Charles Dabbage, ciddi incelemeler sonunda, bir işletmenin idaresinde, bazı sağlam bilgilerin kullanılabileceğini tavsiye etmiştir. Daha sonraları, Amerikalı Frederick Taylor, istihsalı arttırmak yolunda yaptığı çalışmalarla, ilmi idareciliğin babası adını alacak kadar, bu sahada tanınmıştır. Sevk ve idarecilik konusunun sınaî istihsal ve ekonomik faaliyetler sahasındaki bu uygulamaları, zamanımızda iyice gelişerek insan topluluklarının yalnız ekonomik değil, sosyal faaliyetlerinde de tatbik edilmektedir.

Sevk ve İdare Prensipleri :

Zamanımızda, sevk ve idarecilik ilmine doğru gelişen bu fonksiyonun artık iyice yerleşmiş prensipleri vardır. Bunların yanında hâlen prensip halinde kabul edilmeyen fakat ileride gelişmesi beklenen bazı görüşler ve ifadeler de mevcuttur.

Malûm olduğu veçhile prensip, bir aksiyonun rehberidir. Bu rehber genel bir çerçeve içinde uygulamanın yollarını çizer. Bir tarife göre idarecilik, önceden tespit edilen bir hedefe varmak için in-

sanların gayretlerinin düzenlenmesidir. Buna göre, sevk ve idare nasıl yürütülecektir? Sevk ve idarecilik hangi faaliyetlerden müteşekkildir? Bir idarecinin gerçekten idarî olan davranışı nedir

Bir sanayi müessesesi idarecisinin, otel müdürünün, lise müdürünün, bir spor kulübü yetkilisinin, ordu kademesinde bir kumandanın, veya bir cemiyetin gayesine varmasından sorumlu olan kimse, sevk ve idarecilik ile ilgili müşterek görevleri nelerdir?

Bu soruların cevabı, ileride kısaca açıklanacak olan şu genel prensiplerde yerini almaktadır: Plânlama, teşkilâtlanma, icra etme, kontrol etme.

İdarecinin ilk işi hedefe varmak için neler yapılacağını tespitidir. İşin, nasıl ve ne zaman yapılacağı plânlama fonksiyonunun içine girer. Bu fonksiyon önceden tespit edilen hedefe varmak için gerekli yollar, mevcut imkânlar, dış tesirler hakkında bilgi sahibi olmayı gerektirmektedir.

Bundan sonra yapılacak iş, toplum grubu arasında işlerin nasıl bölüneceğinin tespitidir. Yapılacak işler, beşerî unsur ve maddî imkânlar, hedefe varmak için, asgarî gayret, zaman ve maliyet esasına göre nasıl teşkilâtlanmalıdır? Görevin verilmesi ve yetki devri, teşkilâtlanma fonksiyonunun esasıdır.

Plânlama ve teşkilâtlanma fonksiyonlarını, işin bilfiil icrası takip eder. İdareci, yapılacak işlerin öncüsü olur, gerekli emir ve talimatı verir, disiplini sağlar, işler arasındaki rabıtayı tesis eder ve yol gösterir. İcra fonksiyonu, idarecinin rehberliği ve teşvik hususundaki kabiliyeti bakımından çok önemlidir. Çok zaman hedefe varma yolundaki çabalar, plânlanmadan ve teşkilâtlanmadan olmakta, veya işi yürütmekle görevli teşkilât mensupları arasında iş bölümü ve

işbirliği yapılmadan zorlanmakta, ve bil-hassa beşerî unsur olan görevlileri teşvik hususunda büyük ihmaller görülmektedir.

İcra fonksiyonu ile ilgili görevlerde rastlanılan bu eksiklikler, özellikle tesirli bir kontrol fonksiyonunun tesis edilmesile daha da kötüleşmektedir. Vazifeleri ayrılmış olanlar arasında işlerin yürütülmesi, anlaşmazlıklar, rastlanılan zorlukların halli, ve daha önemlisi anlaşmazlıkların ve beklenilmeyen zorlukların ortaya çıktığında, bunların fark edilmesi, idarecilik tatbikatında çok sık rastlanılan bir husustur. Sevk ve idareden sorumlu olan kimse, anlaşmazlıkların mevcudiyet ve ciddiyetini anlayıncaya kadar, bazen iş işten geçmiş olmakta, veya katlanılan zararın telâfisi, zamanında alınacak tedbirlerin gerektireceği fedakârlığın yanında çok daha büyük, pahalı ve zorlu fedakârlıkları gerektirmektedir.

Yukarıda kısaca açıklanan sevk ve idare prensiplerini biraz daha yakından incelemek faydalı olacaktır.

İlk önce plânlama konusunu ele alalım. Gayeye varmak için plânlama veya fikri mesai, icraî mesaiden önce yapılmalıdır. Yapılması gerekli faaliyetleri formüle edilmesi için gerçeklerin tespiti ve bu gerçeklere göre tercih edilecek yolun tespiti plânlama fonksiyonunun esasını teşkil eder. Plânlayıcı, ileriye iyice görebilmeli ve muhayyilesi, vakialara dayanarak, plânlanan faaliyetlerinin muhtemel gelişmesini, tesirlerini ve sonuçlarını görmesini sağlamalıdır. Normal olarak, varılmak istenilen hedefe götüren yollar birden fazladır. Plânlama bu yollardan birinin tercihini derpiş eder. Plânlama hususunda sarf edilen zaman ve masraf, çok zaman bu sarfiyatın bedelini ödiyecek kadar verimlidir. Plânlama sayesinde, hedefe varmak için gerekli siyaset, usuller, program ve bütçe tespit edilir.

Kısa ve uzun vadeli hedefler tesis edilir.

Kısaca açıklanan plânlama fonksiyonu, plânlanan hususların tatbiki için bir teşkilât olmazsa sadece kâğıt üzerinde kalacaktır. Bunun için bir teşkilâta ihtiyaç vardır. Teşkilâtlanma, fertlerin veya grupların mevcut imkânlar içinde hedefe varmak için en verimli ve sistemli şekilde ve işbirliği ile çalışmasıdır.

Teşkilâtlanma için, önce hedefin bilinmesi gereklidir. Bundan sonra yapılacak işlerin bir dökümü yapılarak benzer faaliyetler bir araya gruplanır. Gruplanan faaliyetler görev üniteleri içinde önem sırasına göre dizilir, ve kimin ne yapacağı açıkça tespit edilir. İş yapacak olanlara görevleri verilir, yetki ve sorumluluklarının hudutları çizilir. Bu konuda daha sağlam esaslardan hareket edebilmek için yazılı talimatnameler hazırlanır.

Artık iş, kurulan teşkilâtın çalışmasına, daha doğrusu çalıştırılmasına kalmıştır. Grup mensuplarının, hedefe varma yolunda kendilerine verilen görevleri yapmalarını temin etmek gerekmektedir. İcra fonksiyonu denilen bu ameliye, beşerî unsurun içinde ve etrafında cereyan ettiği için, grup mensupları arasındaki münasebetlerin iyi ve anlaşmazlıklara meydan vermeden yürütülmesi zaruridir. İnsanların hedefe varma arzusunun aynı heyecan içinde tutulması, teşviki, çalışmalarına nezaret, disiplin tatbiki ve hele anlayış ile davranma icra fonksiyonunun başarısının temelidir. Bu sayılan hususlardan birisinin ihmali, kocaman bir makinenin, ufacık bir vida yüzünden çalışmaması gibi sonuçlar doğurur. Çok zaman makinenin teknisyeni vidayı yerine sıkıştırmakla arızayı giderir, fakat, idarecilerin bu ufak ihmaller karşısındaki gevşek davranışı, maalesef teşkilât içindeki arızanın çok ciddileşmesine yol açar.

Bu sebeple, sevk ve idare vetiresi içinde kontrol fonksiyonuna yer verilmiştir. Plân, teşkilât ve icra fonksiyonları iyi yürüyorsa kontrol ameliyesine ihtiyaç pek az duyulur. Ancak hatalar, heba olan gayretler, sürtünmeler husûle geliyorsa, kontrol önem kazanacaktır. Kontrol fonksiyonu ile yapılan işler tespit edilir, değerlendirilir ve tashihi gerekli hususlar da tedbirler alınmasına yardım edilir.

Kontrol için, ekonomik faaliyet sahasında çeşitli ölçüler tesis edilmiştir. Standartlar, istihsal ve masraf seviyeleri plânanan neticeler ile varılan sonuçların mukayeseleri bu çeşit ölçülere örnekler olarak sayılabilir. Ancak sosyal faaliyetler ve gayelerin eide edilip edilmediği nasıl ölçülecektir? Değer ölçüsü ne ola-

caktır? Cevap bekliyen bu sorular, çok zaman karşımıza çıkmakta, zihnimizi kuralamaktadır.

S O N U Ç :

Kısaca izahına çalıştığım sevk ve idarecilik konusu, hepimizin, günlük hayatımızın her safhasında karşılaştığımız, cemiyetin kaçınılmaz bir sorunu olmuştur. Mevcudiyetini ve önemini bilmek, kabul etmek zorundayız. Hepimizin hayatımızdaki çeşitli sevk ve idare kademelerindeki görevlerimizi, mes'uliyet ve selâhiyetlerimizi tam olarak öğrenmek ve mensubı olduğumuz bütünü hayrına bunları yerine getirmek zorunda olduğumuz hatırdan hiç çıkarmamak gerekir, kanaatindeyim.

Kıdem Tazminatı ve Uygulanışı

Dr. Nazif KUYUCUKLU

Verimli ve kaliteli üretim düzeyi koşullarından biri, işçinin kendisini işine ve işverine verebilmesidir. Çünkü, aynı işte **uzun süre kalabilmek işçiye bazı alışkanlıklar ve kolaylıklar kazandırarak daha rasyonel çalışma olanaklarını vermektir.**

Gelişmiş ülkelerde olduğu kadar, az gelişmişlerde de önemli bir sorun olarak ortaya çıkan kaliteli ve verimli bir üretim düzeyini sağlayabilmek için, işçinin uzun süre bir işyerinde kalmasını önleyen, yani işçi devrinin **yüksekliğini düşürücü tedbirler üzerinde durulmaktadır.** Bu sorun, hele endüstrilerini yeni kurmakta olan az gelişmiş ülkelerde bazı özellikleri ile daha önemli bir durum arz ediyor. Çünkü, ekonomilerinin yapısı gereğince - zorla çalıştırma söz konusu olmadığına göre - buralarda işçi devri yüksek olmaktadır.

Bu durum karşısında, verimli ve kaliteli bir üretimin sağlanması için, işçinin mesleğinde ve belirli işyerinde uzun yıllar çalışması, bunun için de, kendisini mesleğine ve işverine bağlayacak özendirici bazı koşulların yaratılması gerekmektedir. Kıdem tazminatı veya ikramiyesi bunlardan biridir. Ancak, kıdem tazminatı veya ikramiyesi, daha sonra görüleceği gibi işçinin, aynı işte değil, fakat bir

işyerinde veya bir işverenin türlü işyerlerinde uzun yıllar çalışması ile ilgilidir. Aslında, aynı işte çalışma koşulunu koymak kalifiye işgücü doğuşu için yararlı olmakla birlikte, zaten oldukça sınırlanmış ve güdük bir duruma getirilmiş kıdem tazminat veya ikramiyesini, yurt ekonomik koşulları karşısında ortadan kaldırmak demek olurdu.

Önce, hemen değinmek gerekir ki, kıdem tazminatı deyimi üzerinde hukukçularca bir birliğe varılmış değildir. Bir kısmı kıdem tazminatı deyimini kullanmakta, diğer bazıları ise, burada tazminat unsurlarının bulunmadığını öne sürerek, kıdem ikramiyesi deyimini üstün tutmaktadırlar. Yürürlükteki İş Kanununda, kıdem tazminatı deyimi kullanıldığı gibi, yakında kanunlaşması beklenen İş Kanunu Tasarısında da aynı deyim korunmuş bulunmaktadır. Yargıtay İçtihatlarında ise iki deyim de yer almıştır.

Kıdem tazminatı veya ikramiyesi, işçinin, belirli işyerinde belirli süre çalıştıktan sonra, belirli nedenlerle bağının (aktin) çözülmesi sonucu, işden ayrılırken, kendisine ödenen para toplamıdır.

İş Kanunumuza göre, kıdem tazminat veya ikramiyesi koşullarını, aşağıdaki biçimde sıralayabiliriz:

1 — İş bağının çözülmesi

Tazminat veya ikramiyenin ödenebilmesi için işçi işveren arasındaki bağının belirli nedenlere dayanılarak çözülmüş bulunması gerekmektedir. Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanununda, iş bağı yerine hizmet bağı üstün tutulduğundan konunun buraya da uygulanacağı tabiidir. Bağının çözülmesini, iki noktada ve türlü şıklarda ele almak gerekmektedir:

a — Bağın işçi tarafından çözülmesi,

Kıdem tazminatı veya ikramiyesini alabilmek için işçinin bağı çözmesi, üç duruma bağlı tutulmuştur:

aa — Bağın İş Kanununun 15. m. sine göre çözülmesi, Sürenin bitiminden önce bağı çözme hakkı veren bu maddedeki durumları da iki ayrı noktada görelim:

Sihhi sebepler dolayısıyla (m. 15/1)

İş bağının konusu olan işin yapılması, baştan kestirilemeyen bir sebep dolayısıyla işçinin sağlık veya yaşantısı için telhikeli olursa ve işçinin daimi surette yakından ve doğrudan doğruya temasta bulunduğu işveren veya vekili yahut başka bir işçi, bulaşıcı veya tiksinti verici bir hastalığa tutulursa, işçi süreden önce bağı çözebilir.

— Ahlâk ve iyiniyet kurallarına uymayan durumlar dolayısıyla (m. 15/2)

Bu nedenler de, sözü edilen madde ve fıkrada altı şıkta ve türlü durumlar olarak sınırlanmıştır. Bu haller de de işçi, süre bitiminden önce bağı çözebilir.

bb — Askerlik nedeni ile bağının çözülmesi,

Burada sadece askerlik deyimi kullanıldığından, askerliğin muvazzaflık ve

ihtiyatlık durumlarının her ikisinde de, bağın çözülmesi kıdem tazminatı veya ikramiyesi için bir sebep teşkil etmektedir.

cc — İhtiyarlık sigortasından yararlanmak için bağın çözülmesi

Kıdem tazminatı veya ikramiyesi alabilmek için işçi, ihtiyarlık sigortasından yararlanmak amacı ile bağı çözmelidir. Ve bunun için çözdüğünü, aylık veya toptan ödemenin yapılacağı Sigorta Kurumundan aldığı belge ile kanıtlaması gerekir. Burada, belirtilmesi gerekli diğer bir nokta da, bağın çözülmesi ancak bildirim (ihbar) sürelerine uymakla mümkündür.

Kanuna göre durumu iki noktada ele almak gerekmektedir:

aa — Belirsiz süreli bağtlarda, bağın en az bildirim (feshi ihbar) sürelerine uyararak veya uymayarak çözülmesi ve çözme hakkının kötüye kullanılması gibi durumlarda işçi kıdem tazminat veya ikramiyesinden yararlanır.

bb — Bağtı derhal çözebileceği durumlarda (m. 16/1, 2). Bunu da iki noktada ele almak gerekiyor:

— Sihhi sebepler dolayısıyla

İşçinin kendi kastından olmayan ve çıkarılan tüzükteki süreden fazla süren ve ayrıca bulaşıcı veya tiksindirici bir hastalığa tutulduğunun anlaşılması durumlarında işveren bağı süresinden önce ve bildirimsiz (feshi ihbarsız) çözer ve kıdem tazminatı veya ikramiyesini öder.

— Ahlâk ve iyiniyet kurallarına uymayan durumlar dolayısıyla

Bağı yapılırken, gerçeğe uygun bilgi vermemek, aranan koşullar kendisinde olmadığı halde varmış gibi davranarak işvereni yanıltması, onun veya vekilinin veya aile efradından birinin şerefini veya

namusunu lekeliyecek veya ahlâkını bozacak özde davranış veya eylemlerde bulunması ve sözü edilen maddede sıralanmış diğer şıklar dolayısıyla bağıtın çözülmesi ile, kıdem tazminatı için bir sebep teşkil etmektedir.

2 — Üç yıldan fazla çalışmak

Kıdem tazminatı veya ikramiyesi hakkının doğabilmesi için gerekli ikinci koşul, işyerinde üç yıldan fazla çalışmış olmaktır. Sürenin hesabında, işverenin bir veya değişik işyerlerinde çalışma süreleri gözönüne alınır ve bağıtın da devamlı veya aralıklı olarak yeniden yapılmış olmasının önemi yotur. Değinilen bu durumlar, İş Kanunu Tasarısında da korunmuştur.

Yukardaki iki koşul, (yani üç yıldan fazla çalışma ve bağıtın değinilen nedenler dolayısıyla çözülmesi) gerçekleşikten sonra işçi için kıdem tazminatı veya ikramiyesi hakkı, işveren için de borcu doğmaktadır. Bu, her çalışılmış yıl için 15 er günlük ücret toplamlarıdır. Bu durum da, İş Kanunu Tasarısında korunmuş bulunmaktadır.

Kıdem tazminatı veya ikramiyesine ana çizgilerle değinikten sonra, yurdu-

muzda işçi devrinin yüksekliği sebebiyle gerekli süreyi zaten dolduramayanları bir tarafa bırakarak kıdem tazminatını alabilmesi için işçinin bağıtı çözmesi üzerinde bir iki cümle ile durmak yerinde olur. Şöyle ki, yukarıda görüldüğü gibi, kıdem tazminatını elde edebilmek için işçi, bağıtı ancak üç durumda çözebilir. Bunlar ise, çok sınırlı hallerdir. Oysa ki, bunun yanında işçi bakımından bağıtın çözümü için çok yararlı ve gerekli birçok durumlar olabilir. Örneğin, henüz işkolu düzeyinde toplu sözleşmelerin yapılmadığı -bir işkolu hariç- yurdumuzda, işçi, işletmeler arası ücret farklarından faydalanmak amacı ile bildirim sürelerine uyarak bağıtı çözmek isteyebilir. Veya işçi, herhangi bir nedenle doğmuş bulunan gerginlik yüzünden işyerinde çalışamayacak durumda olabilir. Keza, uygulamada oldukça sık rastlanan çalışmamak üzere, kadınların evlenmek nedeni ile bağıtı çözmeleri mümkündür. Bütün bu durumlar, işçinin kıdem tazminatı alabilmesine engel olamamalıdır. Çünkü, bu para toplamı ne biçimde nitelendirilirse nitelendirilsin işçinin uzun yıllar çalışması karşılığıdır. Ancak, İş Kanunu Tasarısı da bu noktada hiçbir yenilik getirmemekte, yukarda değinilen durumu olduğu gibi korumaktadır.

Kambiyo Mevzuatı

İhracatımızda Bir Problem

— Kara yoluyla ve konşimentosuz malteslim eden gemilerle yapılan ihracat —

Yazan : Halûk BORAN

Hazine ve Kambiyo Kontrolörü

I — G İ R İ Ş :

Türkiye'den yabancı memleketlere ihracat «Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkındaki» 17 sayılı Karar ve eki Seri II. No: 2 Tebliğ hükümleri ile her sene neşredilmekte olan «Dış Ticaret Rejimi-ne dair karar» ve eki yönetmeliğe göre yürütülmektedir.

İhracatımız ekseriyetle deniz yoluyla ve konşimento mukabili mal teslim eden gemilerle yapılmaktadır. Bunun dışında bilhassa güney bölgesinden, kara yoluyla (demiryolu) ve motorlarla oldukça geniş ölçüde mal taşındığı bir vakiadır. Bilhassa canlı hayvan, bazı tarım ve deniz ürünleri bu arada sayılabilir. Bu kısım ihracat emtiası motorlar veya Tren vasıtasıyla daha çok Arap memleketlerine sevkedilmektedir.

Kara yoluyla ve taşıdığı malları konşimento aramadan teslim eden deniz vasıtalarıyla yapılan ihracat, mahiyeti ica-

bı, daha az emniyetlidir. Bu sebepten mal bedeli dövizlerin Türkiye'ye getirilmesini temin amacıyla daha sıkı tedbirler alınmıştır.

Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 17 sayılı Karara ilişkin Seri II No: 2 Tebliğde, bu şekilde ihraç edilecek mallarla ilgili ihracat formaliteleri ve bankaların uyacağı esaslar ayrı bir bölüm olarak tanımlanmış ve umumî ihracat hükümlerinden ayrılmıştır.

II — Kara yoluyla (Tren dahil) ve konşimentosuz mal taşıyan gemilerle yapılan ihracat :

«Hava yolu ile ve bircümle kara nakil vasıtaları (Trenle yapılacak nakliyat dahil) ile Türkiye'de müesses deniz nakliyat müessesesi ve acentelerine bağlı bulunmayan veya bir acenteye mensup olmakla beraber, taşıdığı malları konşimento aramaksızın teslim eden motor, yelkenli ve benzeri deniz nakil vasıtaları

ile yapılacak ihracat» üç şekilde mümkün olmaktadır:

1 — İhracat bedeli dövizlerin önceden yurda getirilerek Türk Parasına çevrilmesi yoluyla,

2 — Mal bedeli dövizlerin fiili ihrac tarihinden itibaren üç ay içinde Türkiye'ye tamamen transfer edileceğini gösteren, yabancı muteber bir bankanın kayıtsız - şartsız kontrgarantisi temin olunarak,

3 — Kuvertürü gelmiş ve şartları arasında, ihracatı müteakip Türk Parasına çevrilmesine mani bir hal bulunmayan gayrı kabili rücu bir akreditif açılarak.

Bu şekildeki ihracat muameleleri için bankalardan gümrüklere hitaben «K» başlıklı mektup alınır ve gümrükler ancak usulüne uygun olarak hazırlanmış bu mektuplara istinaden ihracata müsaade ederler.

Bizim üzerinde durmak istediğimiz husus, «kuvertürü gelmiş ve şartları arasında ihracatı müteakip Türk Parasına çevrilmesine mani bir hal bulunmayan gayrı kabili rücu akreditiflere» istinaden verilen (K) başlıklı mektuplar yoluyla ihracatta, tereddütle karşılanan bazı noktalardır.

III — (K) Başlıklı mektupların Güney Bölgesinde kullanılması :

Şimdiye kadar Türkiye'nin muhtelif şehirlerinde yaptığımız tetkikler, (K) başlıklı mektupların geniş ölçüde yalnız Güney bölgesinde kullanıldığını göstermektedir. Bölgenin iktisadî ve bilhassa sosyal durumu itibarıyla (orta doğu memleketleriyle sıhrî yakınlığı olan şahısların ve arapça bilenlerin çokluğu, gidiş - geliş kolaylığı, yıllardanberi alışlagelmiş teamüller....) bu durumu tabii karşılamak icap eder. Mersin ve İskenderun bu şe-

kilde ihracat yapılan belli başlı şehirlerdir.

1 — Umumiyetle ihracat bedeli dövizler önceden yurda getirilerek Türk Parasına çevrilmekte ve böylece bankalardan (K) başlıklı mektup alınmaktadır. Bu tatbikatta mal bedelleri ekseri ahvalde havale suretiyle, döviz olarak gelmekte ve ihracatçısı (veya ciro ettiği kimse) tarafından Türk Parasına çevriltilerek ihracat yapılmaktadır.

2 — «Mal bedeli dövizlerin fiili ihrac tarihinden itibaren engeç üç ay içinde Türkiye'ye tamamen transfer edileceğini gösteren, yabancı muteber bir bankanın, kayıtsız - şartsız kontrgarantisi» yolu ise tatbikatta hemen hiç kullanılmamaktadır.

3 — «Kuvertürü gelmiş ve şartları arasında, ihracatı müteakip Türk Parasına çevrilmesine mani bir hal bulunmayan gayrikabili rücu akreditiflerle» yapılan ihracat, çok kullanılan bir yol olmakla beraber tatbikatta bankalar tarafından tereddütle karşılanmaktadır.

Ve Cenup bölgesindeki müşahadeler Seri II No: 2 Tebliğin bu maddesine bir sarahat getirmenin lüzumlu olduğu kanaatini uyandırmaktadır.

Bu hususu izah etmeden önce, akreditifler hakkında kısa bir açıklama yapmakta fayda vardır.

IV — AKREDİTİF :

1 — Genel olarak :

Bilindiği gibi, akreditif bir kredi muamelesidir ve yabancı memleketlerde bulunup, birbirini tanımayan ithalatçı ve ihracatçının şahsî itibarı yerine tanınmış bir bankanın itibarını ikame eder. Böylece ithalat ve ihracat muamelelerinin kolaylık ve güvenlik içinde yürütülmesi mümkün olmaktadır. Diğer taraftan, ih-

racatçı malları yükleyince, sevk vesaikini bankaya teslim ederek parasını tahsil edebilir. İthalâtçı da mallar yüklenmeden parası ödenmeyeceği için emniyet içinde-dir. Vs.

2 — Gayrıkabili rücu akreditif :

Böyle bir akreditif, muayyen vadesi dolmadan tek taraflı olarak iptal oluna-maz. Dolayısıyla kat'i bir taahhüdü ihtiva eder; akreditif şartlarına tamamen riayet edildiği takdirde, akreditifi açan banka -belirli süre içinde- mal bedelini ödemek zorundadır.

3 — Akreditif Şartları :

Akreditif tabii olarak, iki memleket-teki alıcı ve satıcı arasındaki bir satış mukavelesiyle ilgilidir.

Bu satış akdinin şartları, kaideten ak-reditifte de zikrolunur. Bu arada malın fiyatı, yükleme ve varma limanları, ma-lın cinsi, ne miktar olacağı, yükleme va-desi.... sayılabilir.

Ne var ki, akreditifte sayılan bu şart-lar - akreditifin mahiyeti icabı - mal bedelinin ödenip ödenmemesine tesir e-der. Bahsettiğimiz gibi, akreditif kat'i bir taahhüdü tazammun ettiği için, belir-tilen şartların yerine getirilmesi titizlik-le aranır. Sayılan şartlardan herhangi birinde yapılan farklılık, akreditif tuta-rının ödenmemesi neticesini doğurabilir.

V — (K) Başlıklı Mektup verilmesin-de akreditif şartları :

1 — Bankacıların Fikri :

Muhtelif bankacılar, yukarıda kısaca belirtildiği üzere, akreditifin bizatihi «şart» ihtiva ettiğini ileri sürerek, «ka-yıtsız - şartsız akreditif» bahis konusu olamayacağını söylemektedirler. Dolayı-sıyla «..... şartları arasında, ihracatçı mü-teakip Türk Parasına çevrilmesine ma-ni bir hal bulunmayan akreditif» cümle-

sini de çok geniş olarak tefsir etmekte-dirler: Böylece akreditif şartlarının her-biri (fatura, sağlık, belgesi, yüklemenin telgrafla bildirilmesi...) «mal bedelinin, ihracatçı müteakip Türk Parasına tahvili-ne mani bir hal» sayılabilir. Çünkü, bil-farz ihracatçı, dört adet fatura istendiği halde üç adet gönderirse akreditif tuta-rı ödenmiyebilir; yahut yüklemeyi tel-graf yerine mektupla bildirirse gene mu-habir banka akreditifi ödemiyebilir, zira akreditif talimatına riayet olunmamış-tır.

Akreditif, bir satış akdi neticesinde açtırıldığına göre, bu akdin bazı hüküm-lerini ihtiva etmesi tabiidir. Ve bu şart-lar yanlış olarak yerine getirilir veya hiç getirilmezse, banka ödmeden kaçınmak zorundadır.

Fikrimizce burada birbirinden ayır-dedilmesi gerekli iki durum vardır:

a) Seri. II No: 2 Tebliğin 15. madde-sine «kayıtsız - şartsız» olması istenilen, kontrgarantidir.

b) Diğer, bizim üzerinde durduğumuz akreditif için ise, madde şöyle demek-te-dir: «kuvertürü gelmiş ve şartları arasın-da ihracatçı müteakip Türk Parasına çev-rilmesine mani bir hal bulunmayan gay-rıkabili rücu akreditif...»

Binaenaleyh akreditifte «şart» bulu-nacağı önceden kabul eilmekte; yalnız bu «şartların ihracatçı müteakip Türk Para-sına çevrilmeye mani bir hal ihtiva etme-meleri» istenilmektedir.

VI — Akreditif Şartları arasında «Türk Parasına çevrilmeğe mani hal» ne olabilir?

Cenup Bölgesinde, bankalarda açtırıl-mış bu kabil akreditiflerde, mutad olarak akreditiflerde yer alan şartlar dışında ba-zı yeni maddeler de yer almaktadır.

A) Aşağıda misâl olarak verilen bazı akreditif şartları umumiyetle her akredi-

tifte bulunması mutad, normal şartlar arasında sayılabilir.

Yükleme bir defada - veya birkaç defada - yapılacaktır.

Navlun varış limanında ödenecek.

Yüklemeyi satıcı telgrafla haber verecek.

Sağlık belgesi gönderilecek.

... nüsha fatura

Konşimento alıcı - veya banka - emrine tanzim edilecek.

Sigorta alıcı tarafından yaptırılacak.

Fiyat

B) Bu şartlar dışında, bazı akreditiflerde çok değişik hususlar talep edilmektedir ve maddede zikrolunan «... ihracatı müteakip Türk Parasına çevrilmesine mani hal» olarak kabul edilmeleri mümkündür.

Meselâ, çok seyrek olmakla beraber, «malın % bedeli mevritte beğenilip kabul edildikten sonra ödenecektir.» şartı tam bir «mani hal» olarak düşünülmemelidir. Çünkü bakiye bedel - mal beğenilmezse - ödenmiyebilir. Ve ihracat önceden yapılmış olduğu için döviz ziyayı meydana gelir.

Bu bariz misâl dışında başka şartlar da, kanaatimizce, «akreditifin Türk Parasına çevrilmesine mani hal» olarak kabul edilebilir. Bunlardan da birkaç örnek verelim:

«Faturalar, ... sayılı pasaport sahibi, ... adlı şahıs tarafından imzalanmış olacaktır.»

«Mallar için adlı şahıs kabul belgesi verecektir.»

«Kalite ve miktar belgesi adlı şahıs tarafından hazırlanacaktır.»

«Mallar münhasıran ... adlı motora yüklenecektir.»

(B) Paragrafında verilen misâller normal ve alışılmış akreditif şartları değildir.

Bir akreditifte «menşe şahadetnamesi» veya Ticaret Odasından, Tarım Bakanlığından belge istemek olağandır. Fakat pasaport numarası zikredilerek, ekseri arap tabiiyetli kişilerin faturaları imzalamasını veya «kabul vesikası» vesikası vermesini talep etmek, hem ihracat formalitelerini beynelmilel usullerin dışına çıkarmak, hem de -akreditif tutarının ödenmemesi tahlikesini doğurabileceğinden - bazı rizikleri göze almak demektir. Çünkü ismi zikrolunan şahıs faturayı imzalamaktan veya kabul vesikası vermekten - mallar istenen evsafda olsa bile - imtina edebilir. Dolayısıyla akreditif tutarı ödenmez. Mallar da ihraç edilmiş olduğu için döviz ziyayı meydana gelir.

(Not: Bütün bu izahatta; gereki ve saikin, mal ihracından sonra bankaya tevdi edildiği göz önüne alınmalıdır.)

VII — H Ü L Â S A :

Cenup bölgemizde kara yoluyla ve konşimentosuz mal teslim eden gemilerle yapılan ihracatta (K) başlıklı mektup verilmesi - gayrikabili rucu akreditif şartlarının çok geniş tefsir edilmesi sebebiyle - zaman zaman ihtilâflar doğurmaktadır. Müşteri ile banka, banka ile kambiyo mercileri sık sık akreditifteki bir şartın «Türk Parasına tahvile mani olup olmadığını» tartışmaktadırlar.

Bankalar, müşteri taleplerini yerine getirmek ve iş yapmak arzusu içinde oldukları kadar; kambiyo mercileri de döviz ziyasını önlemek kaygusu içindedirler.

Muhakkak olan taraf şudur ki, bu konuda tatbikat ile mevzuat çatışma halindedir.

VIII — Mukayese :

Fikrimizce, madde oldukça açıktır. Ve şimdiye kadar ki tatbikat, aşağı yukarı hangi şartların «akreditifin Türk Parasına çevrilmesine mani olabileceğini» göstermiştir.

Fakat, doğrusunu söylemek gerekirse, gene de «akreditifin Türk Parasına çevrilmesine mani haller» takdir ve tefsire göre değişebilecektir. Esasen tatbikatta bir bankanın «mani» saydığı şartı, diğer bankanın kabul ettiği görülmektedir.

Ayrıca bu maddeye göre verilen (B) başlıklı mektuplar dolayısıyla döviz ziyayı husule geldiği takdirde, ilgililer (banka sorumluları, ihracatçı...) 1567 sayılı kanun hükümlerine göre takibata uğramaktadırlar. Yani sonuçları bakımından hayli ağır müeyyideleri olan 1567 sayılı Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkındaki Kanun tatbik edilmektedir.

Binaenaleyh, bu maddenin «takdir» ve «tefsire» yer bırakmıyacak şekilde değiştirilmesi isabetli olur.

Netice ve Teklif :

a) İlk akla gelecek husus «akreditifin Türk Parasına çevrilmesine mani halleri» saymaktır. Ayrı bir tamimle veya madde üzerinde değişiklik yapılarak bu temin edilebilir.

Ancak bu yol, hem akreditifin beynelmilel kullanımına aykırı olacak (normal olmıyan akreditif şartları tefrik edilerek) hem de daima münakaşa ve itiraz konusu olabilecektir.

b) Bize kalırsa, gayri kabili rücu akreditifler mukabilinde (K) başlıklı mektup vermeyi tamamen kaldırmalıdır.

Bu ibare maddeden kaldırılırsa ihracatımızda bir düşüş olmıyacaktır. Evvelce bahsolunduğu gibi, Cenup bölgeleri ihracatımızın bazı özellikleri vardır. Bu kabil mevzuat değişiklikleri esasa tesir etmez. Meselâ önceleri efektif dövizler karşılığında (K) başlıklı mektup veriliyor ve ihracat yapılıyordu. Sonradan bu usul kaldırıldı; fakat ihracatta bir azalma olmadı. Bilhassa hayvan ihracatı mevzuunda havale suretiyle peşin dövizler getirilmeğe başlandı.

Aynı şekilde, akreditif yoluyla (K) başlıklı mektup verilmesi önlenirse - gene cenup bölgesinin özellikleri dolayısıyla - sırf bu yüzden ihracatta bir azalma olmaz.

Bu yolun kalkması ise hem mevzuatta bir sarahat getirecek; hem de bankaları tereddüt ve takibattan kurtaracak, tefsir ve takdir gibi subjectif âmilleri ortadan kaldıracaktır.

Müesseselerimizi Tanıyalım

Sosyal Sigortalar Kurumu Kuruluş ve Fonksiyonları (x)

Sabahattin FINDIKOĞLU

Sosyal yardım ve içtimâî emniyet mefhumunun gerek fikir ve gerekse tatbikat bakımından çok eski bir mazisi bulunmasına mukabil, iş hayatında çalışanların çeşitli sosyal ve mesleki risklere karşı emniyet altına alınması ihtiyacından doğan modern manâdaki Sosyal Sigortalar oldukça yenidir ve ancak geçen asrın sonlarına doğru ortaya çıkmıştır. Mahiyeti icabı mecburilik vasfını taşıyan ve bir Devlet vazifesi telâkki edilen Sosyal Sigortaların bu karakterdeki ilk tatbikatına Almanya'da 1883 senesinde Bismark devrinde başlanmış, önce Hastalık Sigortası, onu takiben de bir kaç sene içinde İş Kazası, İhtiyarlık ve Malûliyet Sigortaları tatbike konmuştur. Bu mevzuda Almanya'yı takiben diğer Avrupa memleketleri de geçen asrın sonları ile Birinci Cihan Harbi sırasındaki dev-

rede çeşitli sigorta kollarının tatbikine geçmişlerdir.

Sosyal Sigortaların garp memleketlerinde doğuşundan hemen hemen yarım asır sonra bizde ilk olarak 1936 tarihli 3008 sayılı İş Kanunu ile bu mevzudaki prensip ve hedefler belirtilmiş, tatbikatı yapacak teşekkülün zemini hazırlanmıştır. Filhakika mezkûr Kanunun «Sosyal Yardımlar» ismini taşıyan 7. Bölümünde;

İş hayatında, İş kazalarıyla meslek hastalıkları, analık, ihtiyarlık, işten kalma, hastalık ve ölüm hallerine karşı yapılacak Sosyal Yardımların Devlet tarafından tanzim ve idare edileceği, bu vazifenin ifası için bu Kanunun mer'iyete girdiği tarihten bir yıl sonra Devlet Müessesesi olarak «İşçi Sigorta İdaresi» kurulacağı, bu idarenin İş Kanunu tatbikatını temin ve takip ile vazifeli Umumî Teşkilâta bağlı olacağı, işçilerin işyerlerine alınmalarıyla beraber kendiliğinden sigortalı olacakları ve sigortalı olmak hak

(*) Mezunlarımızdan Sabahattin Fındık oğlu'nun Y.O.D. Çalışma Enstitüsünde verdiği Konferanstan alınmıştır.

ve vecibesinden feragat edemeyecekleri, işçi tarifine girmeksizin çalıştırılmakta olan müstahdemler hakkında dahi İşçi Sigortası Hükümlerinin hak ve vecibelerinin carı olacağı, yolunda hükümler yer almıştır.

16.6.1937 tarihinde mer'iyete giren İş Kanununun bir yıl sonra kurulacağını belirttiği Sigorta İdaresi müddetinde kurulamamış, 3516 ve 3612 sayılı tadil kanunlarıyla bu müddet 4 seneye çıkarılmış, İkinci Cihan Harbi sebebiyle de ayrıca tehire uğramış ve nihayet 1945 senesinde Çalışma Bakanlığının kuruluşunu takiben çıkarılan ve 1.1.1946 tarihinde yürürlüğe giren 4792 sayılı «İşçi Sigortaları Kurumu Kanunu» ile teşekkül edip faaliyete başlamıştır.

Fonksiyon ve gayelerini İş Kanunundan alan Türk İşçi Sigortaları gerek sigorta kolları ve gerekse şumulüne aldığı işçi ve işveren unsurları itibariyle devamlı bir gelişme ve genişleme göstermiş, 20 sene içinde işsizlik hariç, bütün sosyal sigorta branşlarını içine alan bir sisteme kavuşmuştur.

Sosyal Sigortalarımızın kısa sayılabilecek bir müddet içinde bugünkü duruma kavuşmuş olmasında ve hususiyle sigortalılara temin edilen çeşitli hakların ve yardımların normları bakımından birçok memleketlerin seviyesine yaklaşılmada şüphesizki beynelmilel mevzuat ve tecrübelerden faydalanmamızın rolü büyüktür.

Burada şu hususu da belirtmekte fayda vardır. Sigorta branşı itibariyle başlıca eksiği teşkil eden İşsizlik Sigortası ilgili Teşekküllerce bir müddettenberi ele alınmış olup tatbiki imkânları etüd edilmektedir.

Mevzuat itibariyle kaydedile gelişmeyi kronolojik bir sıra ile belirtelim:
4772 sayılı Kanunla 1946 yılından itibaren

«İş Kazalariyle Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortası»

5417 sayılı Kanunla 1950 yılından itibaren «İhtiyarlık Sigortası»

5502 sayılı Kanunla 1951 yılından itibaren «Hastalık ve Analık Sigortaları»

6900 sayılı Kanunla 1957 yılından itibaren 5417 sayılı Kanunun ilgasıyla yerine «Malûliyet, İhtiyarlık ve Ölüm Sigortaları»

tatbik sahasına konmuştur.

Ancak bu kanunların ihtiva ettiği şumul hükümleri, bir taraftan umumî nüfus çoğalması, diğer taraftan iktisadî ve sınaî gelişme neticesi artan «çalışanlar» kitlesinin daha büyük bir kısmına teşmiline elverişli bulunmadığından, sosyal sigorta mevzuatına bu bakımdan genişletici bir veçhe verilmesi icabetmiş, 1961 Anayasasının 48. maddesinde yer alan «herkesin sosval güvenlik hakkına sahip olduğu» şeklindeki prensip hükmünün zaruretiyle de bu hususla alâkalı mevzuatın daha geniş tatbikata imkân verecek hükümlerle teçhizi gerekmiştir.

Hem bu gerekçe ve gaye ile, hem de 20 seneye varan tatbikatın çeşitli bakımlardan ortaya çıkardığı noksanlıkları ve mahzurları giderme ihtiyacıyla, aynı zamanda perakende mevzuatın birbirine muvazi hükümlerini birleştirerek tatbiki ne sürat ve kolaylık kazandırmak maksadiyle tek metin halinde «Sosyal Sigortalar Kanunu» çıkarılmıştır.

506 numara ile çıkan ve 1/Mart/1965 tarihinde mer'iyete giren, aynı tarihten itibaren evvelki Kanunları kaldıran bu Kanunun getirdiği ehemmiyetli başlıca değişiklikler şunlardır:

1 — Kaldırılan Sigorta Kanunlarının şumule ait maddeleri, 3008, 5953 ve 6379 sayılı İş Kanunlarına atıf yapmakta

ve mezkûr Kanunların tatbik edildiği işyerlerinde İş Akdine müsteniden çalışanlara tatbik olunabilmekte idi. Halbuki 506 sayılı Kanun, İş Kanunlarıyla bu bakımdan tatbikat muvaziliğini kesmiş ve iş akdinden daha geniş mahiyette sayılan Hizmet Akdiyle çalışanlara bu kanundan faydalanma imkânını hükme bağlamıştır.

2 — Yeni Kanunla sosyal sigortaların bir işçi çalıştıran işyerlerinde dahi sigortalı vasfını haiz kimselere ve eşleriyle çocuklarına teşmiline imkân veren hükümler konmuştur.

3 — İşçi tabirinin daha ziyade İş Kanununun tarif ettiği manâda alınması, yani bedenen veya bedenen ve fikren çalışanları ifade etmesi, halbuki sosyal güvenlik haklarından fikrî çalışması galip olanların ve müstahdem denilen şahısların da istifade etmesi sebebiyle «İşçi Sigortaları» ismi değiştirilmiş, Anayasasının 48. madesi icabı olarak da mevzuata «Sosyal Sigortalar», Kuruma ise «Sosyal Sigortalar Kurumu» adı verilmiştir.

4792 sayılı kuruluş Kanununun 1. maddesine göre Kurumun vazifesi «İş hayatında türlü hallere karşı ilgili sigorta kanunu hükümlerini uygulamak» tan ibarettir. Aynı Kanun bu vazifeyi görecektir. Aynı Kanun bu Kuruma bir takım bünye hususiyetleri vermiş ve gayenin herşeyden evvel sosyal olması dolayısıyla da bazı istisna hükümleri konmuştur.

Bu mevzuda, kuruluş Kanununda yer alan karakteristik hükümleri gözden geçirelim:

4792 sayılı Kanunun 1. maddesine göre, Kurum bu kanun ve özel hukuk hükümlerine tabidir. Malî ve idarî bakımdan muhtardır ve Tüzel kişilikte bir Devlet Kurumudur. Çalışma Bakanlığına bağlıdır.

Kurumun hususî hukuk hükümleri-

ne tabi olması, «Umumî Muhasebe», «Artırma, Eksiltme ve İhale» kanunlarına ve Sayıştayın Vizesine tabi tutulmamasını icabettirdiğinden bu mevzu ile ilgili istisnalar Kanunun 22. maddesinde yer almıştır.

Kurumun bir Devlet Teşkilâtı sayılması dolayısıyla Ceza Kanunu bakımından mallarının Devlet malî memurlarının ise Devlet Memuru vasfında olduğu hükme bağlanmış (Madde - 7 ve 21/1) aylık ve ücretler bakımından ise memurları 3659 sayılı Kanuna tabi tutulmuştur. (5565 ile değişen 17. md.) Kurumun alacakları Devlet alacağı imtiyazında sayılmış (Madde - 21/2), yapacağı muamele ve akitlerden dolayı illâs hükümlerinin yürümeceği aynı maddede belirtilmiştir.

Ayrıca Kurumun gelirleri ve hak sahiplerine verdiği ödeneklerle yaptığı yardımlar Veraset ve İntikal vergisinden muaf tutulmuş (Madde - 24), Gelir Vergisi Kanununun 25. maddesiyle de sigortalılara Kurumca yapılan ödemeler Gelir Vergisinden istisna edilmiştir.

Bu kanunî hususiyet ve muafiyetlerden başka gerek Yargıtay ve gerekse Danıştay tarafından verilen kararlara ve teşekkül eden içtihatlarla göre, Kurum, kâr, menfaat ve ticaret gayesi gütmendiğinden Ticarî bir müessese sayılmamakta, İktisadî Devlet Teşekkülleri meyanına da girmemektedir.

Hukukî bünye ve statüsünü böylece belirttikten sonra Kurumun Teşkilâtı bahsine gelelim.

4792 sayılı Kanuna göre Kurumun 3 organı vardır:

- A) Genel Müdürlük Teşkilâtı
- B) Yönetim Kurulu (Yeni ismiyle Müdürler Kurulu)
- C) Genel Kurul

Bu organları ve vazifeleri sırasıyla belirtelim:

A) Genel Müdürlük Teşkilâtı, Genel Müdür ve iki yardımcısından, Merkez kuruluşu ile mahallî Şube ve Sağlık Müesseselerinden ibarettir.

Kurumun Merkezinde kurulmuş olan ve Genel Müdür ve yardımcılarına bağlı bulunan organlar ve başlıca vazife ve selâhiyetleri şunlardır.

1 — Sigorta Kanunlarının tatbikiyle ilgili ihtisas Şubeleri:

a) Aktuarya Müdürlüğü

İşverenlerden ve sigortalılardan alınacak primlerin tarifelerini hazırlar, sigorta kollarının gelir gider muvazenesini tanzim eder, Sigorta fonlarının işletilme imkânlarını etüd eder, İş kazaları Meslek Hastalıkları ve hastalık vakalarının terekirürlerini iş kolları ve işyerleri itibariyle hesaphyarak gerekli tedbirleri araştırır.

b) Sigorta İşleri Müdürlüğü

Sigorta Kanunlarının işverenlere tealûk eden hükümlerinin yürütülmesini, işyerlerinin teşcil ve tasnif muamelelerini temin ve takip eder.

c) Hastalık Sigortası Müdürlüğü

İş kazaları, Meslek hastalıkları, analık ve hastalık sigortalarının sigortalılara temin ettiğı hak ve yardımların mevzuata uygun şekilde yürütülmesini sağlar, bu mevzu ile alâkalı araştırmalar yapar ve beynelmilel anlaşmaları hazırlar.

d) İhtiyarlık Sigortası Müdürlüğü

Sigortalılara, İhtiyarlık, Malûllük ve Ölüm Sigortaları Kanuna ile tanınan hakların teminiyle vazifelidir. Bu mevzu ile ilgili bütün muameleleri yürütür, sigortalıların sicillerini tesis ve hesaplarını

kontrol eder, aylık bağlanması muamelelerini yapar.

e) Tahsis İşleri Müdürlüğü

İş kazası ve meslek hastalığı sebebiyle malûl kalan veya ölen sigortalılara ve bunların geride bıraktıkları hak sahiplerine alâkalı kanuna uygun aylık bağlanması veya toptan ödeme yapılması işleriyle vazifelidir.

f) İşçi Meskenleri Müdürlüğü

4792 sayılı Kuruluş Kanununun 344 sayılı Kanunla değışen 20. maddesine müsteniden Kurumun yedek akçalardan ayırmak suretiyle işleteceğı fonlardan sigortalılara mesken temini gayesiyle açılacak ikrazatın ilgili mevzuat çerçevesinde hesaplanması, tahsisi, takibi ve İşçi Yapı Kooperatiflerinin her bakımdan kontrolü bu Şubenin vazifeleri meyanındadır.

2 — Umumî, müşterek ve idarî mahiyetteki vazifeleri yapan Merkez Şubeleri şunlardır:

Teftiş Kurulu Müdürlüğü, Hukuk Müşavirliği, Sağlık İşleri Başkanlığı, Muhasebe, Muamelât (Personel), Malzeme, İnşaat İşleri, Emlâk ve Bakım İşleri, Makine, Neşriyat ve Evrak Müdürlükleri.

Avrıca Merkez Teşkilâtında doğrudan doğruya Umum Müdüre bağlı Genel Sekreterlik ile Müşavirlikler mevcuttur.

3 — Taşra Teşkilâtı :

a) Mahallî Sigorta Şubeleri

Sigorta mevzuatının gerektirdiğı fonksiyonları sigortalıların ve işyerlerinin bulunduğu mahallerde Kurum namına tatbik etmek ve Umum Müdürlüğe bağlı olmak üzere Bölge esasına dayanan taşra Şubeleri kurulmuştur. Bölgeler coğrafi durum ve sigortalı kesafeti nazar alınarak ayrılmakta, bir veya birkaç

vilâyetin sigorta ile ilgili işlerini yürütmekle görevli mahalli Şubeler tesis edilmektedir. Halen bu çeşit Şube adedi 31 e yükselmiş olup 26 Vilâyet Merkezinde faaliyettedir. Bu Şubeler Merkez teşkilâtına muvazi servisler vasıtasıyla vazife görürler.

Sigorta Şubelerinden başka, bölge hususiyetlerine ve iş icaplarına göre Satınalma, Hukuk İşleri, Emlâk İnşaat Müdürlükleri kurulmuştur.

Mevzuata göre, Kurumun taşra teşkilâtına ait üniteleri Yönetim kurulu kararıyla kurulur veya kaldırılır.

b) Sağlık Tesisleri :

Kurum, sigortalıların ve bunların eş ve çocuklarının sağlık hizmetlerini temin etmek üzere Hastahane, Sanatoryum, Prevanatoryum, Rehabilitasyon Merkezi, yataklı ve yataksız Dispanser ve Sağlık İstasyonu tesis eder. Sistem olarak sağlık istasyonları dispanserlere, dispanserler hastahanelere, hastahaneler ise bölgedeki Sigorta Şube Müdürlüklerine veya kurulu ise Bölge Sağlık Müdürlüklerine bağlıdır. İdare ve kontrolleri bu usule tabidir. 1965 yılı sonu itibariyle mevcut rakamlara göre memleketin muhtelif yerlerinde Kurumun 37 Hastahane ve yataklı Dispanseri, 22 yataksız dispanseri ve 33 sağlık istasyonu mevcut olup yatak adedinin yekûnu 5492 dir. İstanbul ve İzmir Vilâyetlerinde Kurumun müteaddit sağlık üniteleri bulunduğundan bu şehirlerde sağlık hizmetlerinin koordine edilmesi ve tesislerin yakinen kontrola tabi tutulması maksadiyle Merkez teşkilâtına bağlı Bölge Sağlık Müdürlükleri kurulmuştur.

4 — Kurumdaki İtiraz merci ve üniteleri

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu kanunu ile getirilen ehemmiyetli yeniliklerden ikisi Kurumda ilk defa idarî itiraz ve ihtilâf organlarının kurulmasına dair

hükümler vazedilmiş olmasıdır. Bu Kanuna müsteniden kurulan organlar, Sosyal Sigorta Yüksek Sağlık Kurulu ile Prim İtiraz Komisyonlarıdır.

Sosyal Sigorta Yüksek Sağlık Kurulu mezkûr kanunun 129. maddesine dayanılarak kurulmuştur. Bu maddeye göre Kurul, Sağlık Bakanlığınca görevlendirilecek bir ortopedi uzmanı, Çalışma Bakanlığı ve Kurum tarafından görevlendirilecek birer İş hekimliği uzmanı, Ankara Tıp Fakültelerince seçilecek bir göğüs hastalıkları bir de Hijyen Profesörü, en yüksek işçi ve işveren kuruluşları tarafından seçilecek bir hariciye ve bir dahiliye uzmanından teşekkül eder.

Kanuna nazaran Yüksek Sağlık Kurulunun başlıca vazifeleri;

Erken yaşlanma, Meslek hastalığı, malûliyet derecesi, kontrol muayenesi, rehabilitasyon gibi sağlıkla ilgili mevzuatlarda Sigortalılar tarafından Kurum Genel Müdürlüğünün tasarruf ve kararlarına karşı yapılacak itirazları ve anlaşmazlıkları inceleyip karara bağlamak, bazı hususlarda Kurumun tıbbî işlerine yön verici faaliyette bulunmaktır.

1/Mart/1965 tarihinden itibaren kurulan diğer itiraz organı Prim İtiraz Komisyonlarıdır. 506 sayılı Kanunun 79. maddesine müsteniden kurulan bu komisyonlar Genel Müdürlük tarafından tayin edilen bir Başkan ve bir Kurum üyesinden, İşveren ve İşçi Konfederasyonları tarafından seçilen ikişer üyeden teşekkül eder. Bu Komisyonların görevi, 506 sayılı Kanunun 79. maddesine ve alâkalı tali mevzuata müsteniden Kurum tarafından re'sen takdir (yeni ismiyle ölçümleme) usulüyle tahakkuk ettirilen prim borçlarına karşı Kanunun İşveren saydığı kimşeler tarafından yapılan itirazları inceleyip karara bağlamaktır. Bu vazifeleri haiz İtiraz Komisyonları halen ikisi İstanbul'da olmak üzere 5 adettir.

B) Yönetim Kurulu (MÜDÜRLER KURULU)

Kurumun teşkilâtı içinde en Yüksek karar organı Yönetim Kuruludur. 1960 senesinde çıkarılan 23 sayılı Kanuna müsteniden Yönetim Kurulları kaldırılıp yerine Müdürler Kurulu ikame edildiğinden Kurumdaki organın adı da Müdürler Kurulu olarak değişmiştir. Kurumun kuruluş Kanununa ve 23 sayılı Kanuna göre Müdürler Kurulu, bir Başkan ve tabii üye olan Genel Müdürlü ile birlikte sekiz üyeden teşekkül eder. Üyelerden ikisi Bakanlık, ikisi işçi, ikisi işveren biri de memur temsilcisidir. İşveren ve işçi üyeler Kurum Genel Kuruluna iştirâk edenler tarafından, memur temsilcisi ise Kurum Teşkilâtı mensupları tarafından seçilir.

Kuruluş Kanununun 11. maddesine göre Müdürler Kurulunun vazife ve selâhiyetlerinden başlıcaları şunlardır: Genel Müdürlükçe hazırlanacak yıllık bütçeyi, memur ve hizmetli kadrolarını, bilanço ve faaliyet raporlarını inceleyip tesbit eder ve Çalışma Bakanlığının tasvibine sunar. Kurumun Şube ve acenteliklerini, sağlık ve sosyal müesseselerini kurma veya kaldırma hususunda karar verir. Genel Müdürlükçe hazırlanan Yönetmelikleri inceleyip Bakanlığın tasvibine arzeder. Kurum namına gayrimenkul mal edinilmesi ve bunların idaresi hakkında karar verir.

C) GENEL KURUL

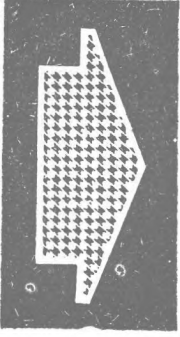
Kurumun en yüksek kademedeki organı Genel Kuruldur.

4792 sayılı Teşkilât Kanununun 5565 sayılı kanunla değişik 14. maddesine göre;

Kurumun bilanço ve faaliyet raporlarıyla, murakıplar tarafından muamelelerin ve hesapların murakabe neticelerini gösteren raporlar üzerinde karar vermek, Kurumun her türlü vazife ve faaliyet mevzuları hakkında mütalâa, tenkid ve temennilerde bulunmak, istişari mahiyette kararlar vermek üzere her yıl Genel Kurul toplanır.

Bu madde ile Genel Kurula biri ibraya karar vermek diğeri istişari mahiyette olmak üzere başlıca iki görev ve yetki tanınmıştır. Ancak 1960 yılında çıkarılan 23 sayılı Kanunun Murakıplık müessesesini kaldırması üzerine Kurumda da Genel Kurulun ibra yetkisi kendiliğinden ortadan kalkmış, Genel Kurul bu tarihten itibaren sadece istişari mahiyette kalmıştır.

4792 sayılı Kanunun 12. nci maddesine nazaran Genel Kurul; çeşitli işlerin işverenleri ile, yine bu işlerdeki işçiler arasından en az 15 er kişi olarak seçilecek üyelerden, Kanunun tayin ettiği resmi makamlardan gönderilecek memurlardan, üniversite ve yüksek mektep profesörleri arasından seçilecek ve İş Hukuku, Sosyal Ekonomi ve Sosyal Sigorta, İş Fizyolojisi veya Hıfzıssıhhası, Ortopedi yahut Cerrahlık, Mühendislik kollarında uzman olan bir veya birkaç kişiden teşekkül etmektedir.

Ücretlerinden Şikayet eden personel hakkında

Yıldırım KILKIŞ

İstanbul Üniversitesi
İşletme İktisadı Enstitüsü,
Öğretim Üyesi

Zaman zaman muhtelif işyerlerinde çalışan personelin şikâyetlerinde, ve gündelik gazetelerde neşrolunan yazılarda, şöyle gazetelerde neşrolunan yazılarda, cuğum ile 7 nüfusuz. Ayrıca yatalak kayinvalidemle felçli yeğenime de bakıyorum. Ayda elime 400 lira geçiyor. Bu para ile geçinemiyorum, vs...»

Bu gibi ifadeler muhakkak ki malî sıkıntıdan bunalmış olan kimselerin duyurmaya çalıştıkları şikâyetleridir.

Ancak şurası da muhakkaktır ki bu gibi şikâyetler hiç bir zaman müspet bir neticeye varamamaktadır.

Çünkü emek piyasası, esas olarak arz ve talep genel kaidesine uymaktadır. Bundan başka memleketimizde de çok ve çeşitli örnekleri bulunan ücret sistemleri uygulamaları, personelin bakmakla mükellef olduğu nüfus sayısına göre değil, yapılan işe göre olmaktadır.

Ücretlerin Tespitinde Genel Kaide :

Modern ücret sistemlerinde göz önünde tutulan esas adama iş değil, işe adam şeklinde özetlenebilir.

Gerçi zaman zaman adama iş zihniyetinde davranışlara rastlanmaktadır, ancak esas olan yapılacak işin müessese içindeki nisbî önemidir. Diğer bir ifade ile, bir ticarî veya sınaî işletmede veya herhangi bir teşekkülde yapılacak çeşitli görevlerin, o müessese içinde aldıkları yerin önemi, ve bu yerlerde yapılacak görevlerin gerektirdiği nitelikler esas olmaktadır.

Yukarıda açıklanan esastan hareket etmek üzere yapılacak uygulama çalışmaları kısaca aşağıda açıklanmıştır.

Uygulama Çalışmaları :

Bir işletmenin personel kadrosunun modern mânada tespit ve teskili için yapılması gerekli çalışmalar genellikle şun-

lardır:

İlk önce işletmenin kuruluş fonksiyonları itibarile yapacağı işler tasnif edilmeli ve gruplandırılmalıdır. Bu gruplandırmanın şekli hakkında kesin ölçüler koymağa imkân yoktur. Bu ölçüler işletmelerin kuruluş maksadındaki esas fonksiyona göre ayrı olarak tespit edilirler.

İşletme içindeki gruplama sonucu tespit edilen ünitelerin kendi görevlerini görmeleri için yapılması zarurî olan işlemler, ve bu işlemlerin birbirleriyle ilişkisi, çalışmaların ikinci kademesini teşkil eder. Burada her işlemin tahlilinin yapılması zarureti vardır. Bu tahlil, yapılacak işin mahiyeti, bunu yerine getirmek için istihdam edilecek personelin haiz olması gerekli asgarî tahsil, tecrübe ile işin sorumluluğu, yetkileri, çalışma şartları vs. hakkında bütün bilgileri derlemek içindir; ve genellikle çalışmanın en çok vakit alan ve en fazla dikkat isteyen safhasını teşkil eder.

Görev yeri tahlillerinden elde edilen sonuçlar, her görev yerinin değerlendirilmesile yeni bir çalışma safhasına girer. Bu değerlendirmenin genel ve objektif ölçüsü, görevin mahiyeti, istenilen tahsil ve iş tecrübesine dayanmaktadır.

Bundan sonraki safha, değerlendirme sırasına göre dizilmiş olan görev yerlerinin, emek piyasasındaki muadillerine uygun ücret basamaklarının tespiti safhası olacaktır. Bunun için mümasil işletmelerde ödenen ücretler ve sair yardım ve imkânların incelenmesi zarureti vardır.

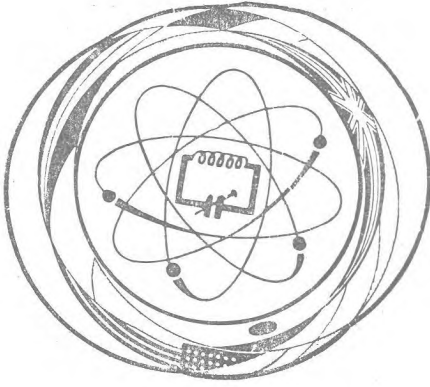
S o n u ç :

Yukarıda kısaca açıklanan görev yerlerinin değerlendirilmesi ve ücret baremlerinin tespiti işlemleri içinde personel, gayrî şahsî bir şekilde yer almakta, ve görevin kendisi esas olmaktadır. Bu durumda personelin çocuk sayısı veya bakmakla mükellef olduğu fertlerin adedinin bir rolü yoktur.

Ancak yapılabilecek başka şeyler vardır. Bunlardan birincisi personele verilecek asgarî ücretin ferdin geçimini sağlayacak bir seviyede olmasının teminidir. Bu asgarî ücret seviyesi halen, devlet işletmelerinde çok düşüktür. Gelir vergisi yönünden kabul edilen geçim indirimi ise çok zaman alay mevzuu olmaktadır.

Yapılması gerekli ikinci husus, çalışmak isteyenlere iş sağlanmasıdır. Genellikle ortalama vatandaşın geliri kalabalık aile fertlerinin bakımına yeterli seviyede değildir. Bu durum hemen bütün memleketlerde aynıdır, ailenin çalışabilecek her ferdi kendine göre bir iş'te çalışmak suretile, ailenin geçim yükünden bir miktarı hafifletmektedir. Memleketimizde de iş sahalarının genişlemesi imkânlarının teşviki bu bakımdan ayrıca önem kazanmaktadır.

Nihayet önemli bir hususa da değinmeden geçemeyeceğiz. Bu da çalışamıyacak durumda olan vatandaşların sosyal sigorta kapsamına alınarak geçimlerinin emniyet altına alınması konusudur. Medeni olmanın esas ölçülerinden birisi de budur.

1967 Yılı Bütçesi

Orhan BULDAÇ

1967 Yılı bütçesi geçtiğimiz yılın son ayından beri Karma Bütçe Komisyonun da görüşülmektedir. Komisyonda görüşmeleri tamamlanacak bütçe, önce Senata takiben de Millet Meclisinde görüşülerek 1. Marttan itibaren 1967 Yılı bütçe kanunu olarak yürürlüğe girecektir.

Bütçeler, bilindiği gibi, devletlerin gelir ve giderlerini gösteren ve genellikle yıllık olarak düzenlenen kanunardır. Maliye ilminde harcayan ve karşılığında vergi koyan bir ajan olarak tanımlanan Devlet, fonksiyonunu «Bütçeler» vasıtasıyla yapar. Devletin ekonomik üzerindeki en tesirli aracı Bütçeler olduğundan, hazırlanması ve kapsamı ekonomik gelişme, ekonomik ve malî politika Yurt ve Vatanış refahı ile sıkı sıkıya ilgilidir. Bu bakımdan bütün, kurum, işletme ve Vatanışlar tarafından titizlikle izlenmesi gerekir.

1967 YILI BÜTÇESİ :

Plânlı döneme girdiğimizden bu yana «Bütçeler» ayrı bir önem kazanmıştır.

Şöyle ki plânlı dönemden önce bütçeler, iktidarların bir nevi yıllık programları mahiyetinde idi. Genellikle, iktidarlar tarafından denk Bütçe olarak (Gelir - Gider dengeliği) gösterilmelerine rağmen açık veren bütçelerdir. Geçmiş yıllarda karşılaşılan ve ekonomik hayat üzerinde yaralar açan Enflasyon olayları bu sakat bütçe politikasının eserleri idi. Devlet, gerek cari giderler gerekse yatırım giderleri, sermaye teşkili ve transfer harcamaları için gelir temin etmek zorundadır. Gelirde ancak vergilendirme yolu ile sağlanır. Gider yapmakta cömert davranan siyasî iktidarlar gelir sağlamada genellikle, mükelleflerin vergilemeye karşı sahip oldukları alerjiyi hesaba katarak, aynı hevesi göstermezler. Sonuç olarakda, yurt kalkınması için zorunlu yatırımlar yapılamaz, bütçelerde sık sık kısıntı yoluna gidilir veya harcamalar yapılar ekonomi hızla enflasyona kayar bundan da ekonomik hayatla beraber üreticiler ve sabit gelirli yurttaşlar büyük zarar görürler.

Plânlı döneme girdiğimiz 1962 yılın-

dan bu yana, bütçeler, plânın ve yıllık programların bir uygulama aracı olmuştur. Bütçelerle programlar ve plân ilkeleri arasında tutarlılık sağlamak şarttır. Plân hedef ve ilkelerine uymayan bir bütçe politikası ile plânlı kalkınma olmayacağı açıktır. Bütçeler üzerinde yapılan münakaşalar en çok bu nokta üzerinde toplanmaktadır. 1967 yılı bütçesi 1.5 yıllık plânın son dilimine ait olması yönünden de önem taşımaktadır.

Karma komisyonda Maliye Bakanı Sayın Bilgehan tarafından takdim olunan bütçe üzerinde yapılan tenkitler özet olarak şu noktalarda toplanmıştır.

«1967 bütçesi cari harcamalar bütçe artış hızı çok yüksektir. Buna karşı 1960 dan bu yana bütçeler açık vermeye devam etmekte, gelir artışları gider artışları hızında olamamaktadır. Hazine durumu kötülemektedir. Hükümet yeni kaynakları hareket getiren kamu iktisadi teşebbüslerinin fonlarını artırıcı harcamaları ve tüketimi kısıcı tedbirler getirmemiştir. İlerde bir enfiasyon tehlikesini önlemek, dış yardımları garanti altına almak ve ekonomiyi sağlam temellere

oturtmak için gelir artırıcı tedbirlere gidilmesi zorunlu hale gelmiştir.»

SONUÇ :

Her yıl, en iyi niyetlerle hazırlanan ve Meclislere sunulan bütçeler, hep yukarıda yer alan noktalardan tenkit edilmekte ve sonunda ilk şekli ile kanunlaşmaktadır. Büyük bir dış borç altında bulunan, dış ticaret açığı 233.000 dolara yükselmiş, hızla kalkınmak ihtiyacında bulunan Türkiyemizde yeni yıl bütçesi ve üzerinde yapılan tenkitler, yeni bir hava getirecek nitelikte değildirler. Bu bakımdan biz, bütçeyi de tenkitleri de orjinal bulmamaktayız.

Kendi espirisi içerisinde bile 1967 yılı bütçesinin başarılı olarak uygulama şansı azdır ve muhakkak açık verecektir. Yeni yılda tekel maddeleri, akaryakıt ve damga resmine zam yapılacağı şimdiden anlaşılmıştır.

Devletin gelir ve gider kompozisyonunda değişik ve gerçekçi bir görüş uygulamak zorunludur. Bunun içinde, rejimi değiştirmeye hiç lüzum yoktur. Biraz cesaret ve uzak görürlülük yeter.

İktisat Fakültesinin Kuruluşu

Yusuf NOMAL

Büyük Atatürk'ün emri ile 1936 senesinde Rektör Cemil Bilsel beyin zamanında İstanbul Üniversitesine yeni bir fakülte katılıyordu. Bu İktisat Fakültesidir. Yeni fakültenin kuruluş hazırlıkları bir müddet uzamış bu esnada da diğer fakülteler derslerine başlamışlardı. Bu sebepten dolayı tedrisatına birkaç ay geç başlayan İktisat Fakültesi yalnız ilk seneye mahsus olarak, Hukuk Fakültesinden nakil suretiyle talebe kabulüne başlamıştı.

Bu satırların yazarı o zaman Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebi birinci sınıfında bulunuyordu. Aynı sınıfta olan ve Lise olgunluk diploması olan diğer arkadaşlarla beraber İktisat Fakültesine kabulümüz için müracaat ettik, fakat bizlerin ancak gelecek sene yapacağımız müracaatı kabul edeceklerini, çünkü birinci sömestir sona ermek üzere bulunduğunu, ancak Hukuk Fakültesinden nakleden talebenin derslerinde muvaffak olabileceklerini bildirdiler.

Bu vaziyet karşısında biz Yüksek ticaretliler bir heyet teşkil ederek Rektör Cemil Bilsel beye müracaat etmeğe karar

verdik, heyeti kabul eden rahmetli rektörlük diplomasını haiz olanlarımızı Farumüz büyük bir anlayış göstererek olkölteye kabul etti. Müteakkip senelerde ise fakültemiz bütün lise mezunlarına kapılarını açmış bulunuyordu.

İlk hocalarımıza gelince, Fakültemizin teşkilî senelerdir Hukuk fakültesinin kıymetli hocaları bizim de Profesörlerimizdi, onlardan başka Nazi Almanyasının baskılarından kaçan hocalara İstanbul Üniversitesi iltifat göstermiş ve bu suretle ilmi seviyesini de hayil yükseltmişti. Hatta bu senelerde (Almanyanın en iyi Üniversitesi ştanbuldadır) sözü Alman Profesörlerinin İstanbul Üniversitesi camiasında bulunmasından kinayedir. Bunlardan meselâ Prof. Kessler, Prof. W. Röpke, Prof. Honig, Prof. Dobresberger, Prof. Neumark, Prof. İssak gibi hocalarımızı sayabiliriz.

İlk dekanımız Prof. Ömer Celâl Sarçbey mükemmel hocalığının yanında mükemmel insanlığı ile de hepimize rehber olmuş ve hafızalarımızda silinmez bir yer işgal etmiştir.

İ M T A Ş

İTTİHADI MİLLÎ TÜRK ANONİM SİGORTA ŞİRKETİ

Merkezi: Karaköy, Ünyon Han — Tel.: 44 74 74 (Beş hat)

*Yarım asırlık tecrübesi olan
en güvenilir sigorta şirketidir.*

*Sermaye
VE
İhtiyatları*

TL.16.000.000

Her nevi sigortalarınız için emrinizdedir.

BİLANÇO ESASINDA DEFTER TUTACAK MÜKELLEFLER İÇİN

Vergi ve Muhasebe Klavuzu

FEHAMETTİN ERVARDAR
Serbest Hesap Uzmanı

Fiatı: 15.- TL.

Sabri Erdem

İstanbul Asliye 20. Hukuk Hâkimi

Yerli-Yabancı

İlmî ve Kazaî İctihatlarla
AİLE HUKUKU

Ç ı k t ı

Bez Ciltli : Fiatı 40 TL.

*1967 Yılıının
ilk çekilişinde*

BİR DEFADA

**2
MİLYON**

LİRA

**LÜKS APARTMAN DAİRELERİ
ÇOK ZENGİN
PARA İKRAMİYELERİ**

Apartman daireleri, kaliteli malzeme kullanılarak, en temiz işçilikle özel surette inşa edilmiş kaloriferli parke ve marley döşemeli tam konforlu ideal birer aile yuvasıdır.

Paranıza güven, yuvanızda huzur

AKBANK

Memleketimizde güzellikleriyle nam
salar yildizların kullandıkları aynı Puro
Tuvalet Sabununu aldığınızdan emin
olmak için sabunun  zerindeki PURO
markasına dikkat ediniz... ısrarla
Puro Tuvalet Sabunu isteyiniz.

Puro Tuvalet Sabunu
teninize bir kadife
yumuşaklığı ve bir
bahar tazeliđi getirir

 ebrenize filim yildız-
larına has o büyüleyici
cazibe ve güzelliđi
temin eder

BOL KÖPÜKLÜ - NEFİS KOKULU

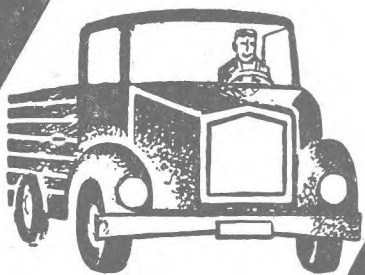
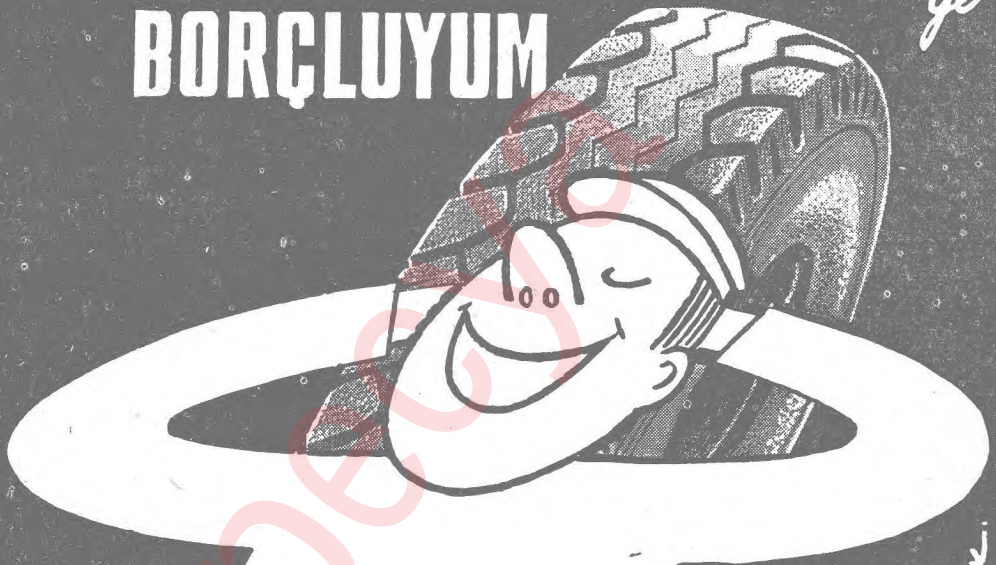
PURO

TUVALET SABUNLARI 100 GR 100 GR 100 GR

Yeni Ajans : 1

**ARACIMDAKİ
EMNİYET VE RAHATLIĞIMI**

PIRELLI
BORÇLUYUM

TÜRK-PIRELLİ TİCARET A.Ş.

P-1 UĞUR K.

FAZLA YORGUNLUKTAN İLERİ GELEN
Vücut kırıklığına karşı

OPON, baş, diş, adale, sinir
ağrılarını teskin eder

OPON, grip ve nezle başlan-
gında birçok fenalıkları önler

OPON, günde 6 tablet alınabilir

OPON

ŞEKER SİGORTA

Aradığınız huzuru

kasko

hayat

kaza

Yangın

Nakliyat

Trafik

zirai

hayvan

dolu

SİGORTALARI İLE GARANTİ EDER

makina

**Yuvanızda
bahar**

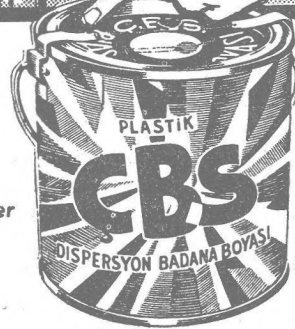
ÇBS

**ile
başlar**

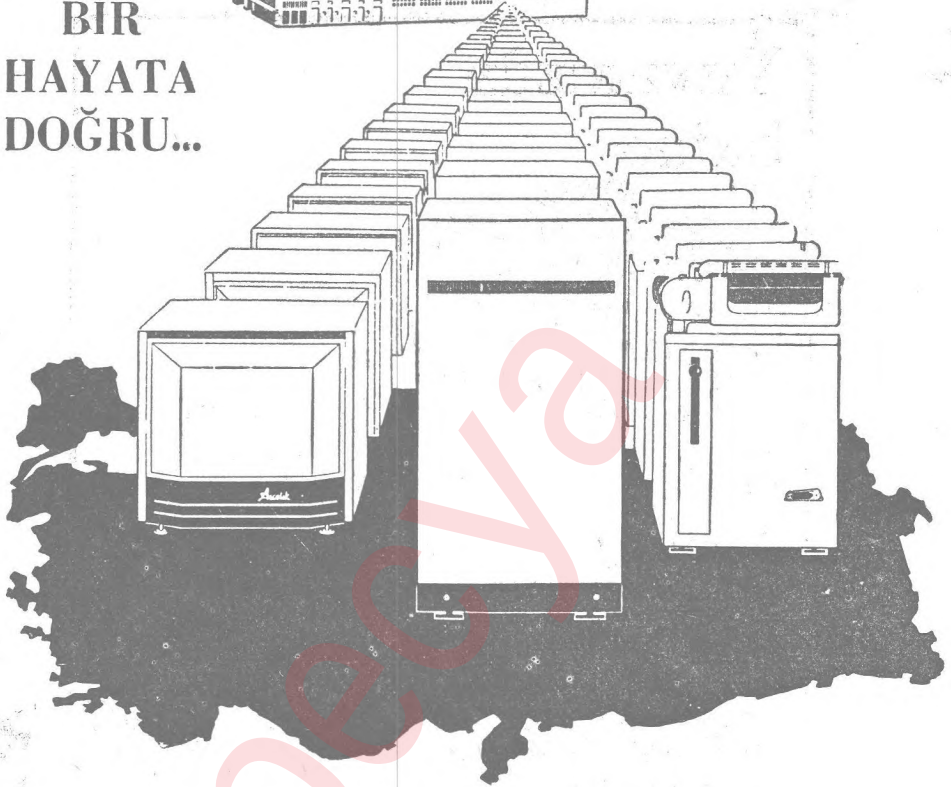
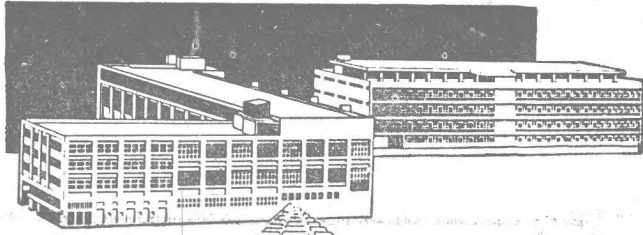

*Çok kolay sürülür
Tamamen kokusuzdur
Çok çabuk kurur
Solmaz, çatlamaz
Su ile yıkanır
Fevkalade cazip pastel renkler*

**ÇAVUŞOĞLU
BOYA SANAYİİ,
İSTANBUL**

DAHA
RAHAT
BİR
HAYATA
DOĞRU...

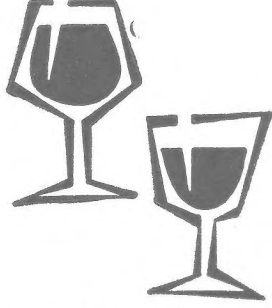
Seri imalât sayesinde sağlanan
uygun fiyatlar,

ARÇELİK

kalitesi ve konforundan
daha geniş halk kitlelerinin
faydalanmasını sağlıyor.

ŞARAP SANAYİNDE

**TRAKYA
BUZBAĞ
NARBAĞ
KALEBAĞ
GÜZEL MARMARA
ŞARAPLARI
T. C. TEKEL İDARESİ**

ÂTİFTUNA

ŞÖHRET

(Basın : 10488)

